

**BUDAPESTI GAZDASÁGI FŐISKOLA
GAZDÁLKODÁSI KAR ZALAEGERSZEG**

**Hogyan legyünk városiak
költözés nélkül? –
avagy a várossá nyilvánítás folyamatának
bemutatása
Jánosháza példáján**

Belső konzulens: dr. Csanádi Ágnes

Külső konzulens: dr. Németh Bettina

**Kovács Dorottya
Nappali Tagozat
Közzolgálati Szak**

2015

NYILATKOZAT

a szakdolgozat digitális formátumának benyújtásáról

A hallgató neve: **Kovács Dorottya**
Szak/szakirány: **Közszolgálati szak**

Neptun kód: **SLD3HO** A szakdolgozat megvédésének dátuma (év): **2015.**
A szakdolgozat pontos címe:

Hogyan legyünk városiak költözés nélkül? – avagy a várossá nyilvánítás folyamatának bemutatása Jánosháza példáján

Belső konzulens neve: **dr. Csanádi Ágnes**
Külső konzulens neve: **dr. Németh Bettina**

Legalább 5 kulcsszó a dolgozat tartalmára vonatkozóan:

város, urbanizáció, településfejlesztés, várossá nyilvánítás, község, önkormányzat

Benyújtott szakdolgozatom **nem titkosított / titkosított.**

(Kérjük a megfelelő aláhúzni! Titkosított dolgozat esetén kérjük a titkosítási kérelem egy eredeti példányát leadni: a kérelem digitális másolatának a szakdolgozat digitális formátumában szerepelnie kell.)

Hozzájárulok / nem járulok hozzá, hogy nem titkosított szakdolgozatomat a főiskola könyvtára az interneten a nyilvánosság számára közzétegye. *(Kérjük a megfelelő aláhúzni!)* Hozzájárulásom - szerzői jogaim maradéktalan tiszteletben tartása mellett – egy nem kizárólagos, időtartamra nem korlátozott felhasználási engedély.

Felelősségem tudatában kijelentem, hogy szakdolgozatom digitális adatállománya mindenben eleget tesz a vonatkozó és hatályos intézményi előírásoknak, tartalma megegyezik a nyomtatott formában benyújtott szakdolgozatommal.

Dátum: 2015. május 22.

hallgató aláírása

A digitális szakdolgozat könyvtári benyújtását és átvételét igazolom.

Dátum: 2015 MÁJ 22.

Budapesti Gazdasági Főiskola
Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg Könyvtára
8900 Zalaegerszeg
Gasparich u. 18/A
Adószám: 15329822-2-42

könyvtári munkatárs

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. A települések közigazgatási szerepe.....	4
3. A várossá nyilvánítás jogi háttere.....	10
4. A várossá nyilvánítási folyamat.....	12
4.1. Előkészületek.....	12
4.2. Pályázkészítés.....	15
4.3. Benyújtás.....	17
4.4. Elbírálás.....	18
5. Jánosháza várossá nyilvánításához szükséges pályázati tevékenység.....	20
5.1. A nagyközség történelmi, igazgatási múltja.....	21
5.2. A nagyközség népességének, társadalmi szerkezetének, képzettségének jellemzői.....	22
5.3. A nagyközség gazdasági helyzetének bemutatása.....	24
5.3.1. A gazdasági egységek, szervezetek, társaságok és a magánszféra sajátosságai.....	25
5.3.2. Kereskedelmi és szolgáltató tevékenységek és jellemzői.....	26
5.3.3. Az üdülési, idegenforgalmi, vendéglátó-ipari tevékenységek és jellemzői.....	27
5.3.4. A gazdasági aktivitás és a foglalkoztatottság helyzete.....	28
5.4. A műszaki infrastruktúra bemutatása.....	28
5.4.1. Közműellátás.....	28
5.4.2. Közlekedés.....	30
5.5. A település szerkezete és a terület-felhasználásában történt változások.....	30

5.6. A nagyközségi intézmények múltja és jelene.....	32
5.6.1. Közoktatás	32
5.6.2. Közművelődés	33
5.6.3. Egészségügy	34
5.6.4. Közbiztonság.....	35
5.7. A nagyközség szellemisége, kulturális- és sportélete.....	36
5.8. A nagyközségi önkormányzat működése, gazdálkodása.....	38
6. A primer kutatás eredményei és értékelése a várossá nyilvánítási folyamat tükrében.....	40
7. Jánosháza és Lébény várossá nyilvánításának azonosságai és különbségei	48
8. Következtetések, javaslatok	57
9. Irodalomjegyzék.....	59
10. Ábra- és táblázatjegyzék	62
11. Mellékletek.....	63
1. melléklet: Jánosháza jelentősebb rendezvényei, 2013.....	64
2. melléklet: Jánosháza Polgármesteri Hivatalának szerkezeti felépítése, 2013	65
3. melléklet: Kérdőív a település fejlettségéről	66
4. melléklet: Kérdőív Jánosháza várossá nyilvánításáról	71
5. melléklet: A magyar lakosság véleménye az általa nyújtott fejlesztési tényezőkről, 2015	76
6. melléklet: Az egyes területek ellátottsági szintjének átlaga a lakosság pontozása alapján, 2015	77

1. Bevezetés

„A szülőföld: tapasztalat, élmény, emlék.”

(Szűcs Jenő)

Szakdolgozatom kezdő idézete megegyezik annak a településnek a várossá nyilvánítási pályázatában található citátummal, amelynek adatai alapján vizsgálatomat végeztem. Azért használtam saját munkámhoz is ezt az idézetet, mert kifejti egyrészt, hogy Jánosháza számára miért fontos a fejlesztés, másrészt pedig választ ad szakdolgozatom fő kérdésére, hogy miért is meghatározó egy település státusza.

Napjainkban sokszor felmerül a kérdés, ki hol lakik, és hol szeretne lakni. A városokat vagy a községeket találják kedvezőbbnek? Melyik település-típus vonzza a magyar állampolgárokat? Számos esetben egy-egy tesztnek vagy kérdőívnek is fő kérdései közé tartozik a téma. Az adatok alapján a vállalatok statisztikákat készítenek, amelyek szerint tervezik a kínálatukat és marketingjüket. Ugyanakkor az emberek is figyelembe veszik a munkahelyek keresésében és a lakóhelyük kiválasztásában. A kutatásaim során megfigyeltem, hogy a legtöbb ember a fejlettebb településeken keresi otthonát. A magyar társadalmat azonban kevésbé jellemzi a mobilitás. Itt jelenik meg az idézetem fontossága, azaz a szülőföldünk az a hely, amihez ragaszkodunk az emlékeink és élményeink által, ezért a település lakossága szívesen támogatja annak fejlődését. Azok a községek, amelyek magukat alkalmasnak érzik arra, hogy városi címet elnyerjenek, akár a státusz kezdeményezését is elindítják.

A folyamat vizsgálatára láncszerű viták és tanulmányok épültek az évek folyamán. A téma szakértői szerint város és város között is különbség van. Az 1990-es önkormányzati törvény adta lehetőségeket kihasználva számos nagyközség megpályázta és megkapta a városi címet. Ennek köszönhetően vegyes vélemények alakultak ki. Egyrészt úgy vélik, hogy átlagosnak mondható mind a városok, mind a városiak aránya, azaz nincs városhiányos térség az országban. Másrészt vannak olyan térségek, ahol még szükség van a városok központi erejére (Dr. Csapó – Dr. Kocsi, 2009).

A meglévő városok más térségi szerepkörökkel és más infrastrukturális ellátottsággal rendelkeznek, így vannak városok, ahol pontosan lehet tudni, hogy miért volt szükség a cím adományozására és előfordulnak olyan esetek, amikor nem egyértelmű. A szakemberek úgy vélik, hogy a várossá avatás szimbolikus jelentőségű, előnyei nehezen számszerűsíthetőek. A lakosság számára pedig csak presztízskérdés, hogy megkapják a címet. Kevésbé megfogható előnyök közé sorolható a hírnév növekedése, ami által az új kisváros települési értékének emelkedése is megjelenhet. Ez mutatkozik meg a gazdasági szervezetek telephely-, illetve lakóhely-választásában. Továbbá apró jellemző, de a térképen is könnyebben fellelhetőek a városok mint a községek. Végül, de nem utolsó sorban a tapasztalatok alapján megállapítható, hogy a várossá válás közelebb hozza a helyi lakosság különböző érdekű csoportjait, hiszen a sikeres pályázás esetén egy közösségformáló erő épül ki, aminek ereje évekre lendületet adhat a településeknek (Trócsányi – Pirisi – Malatyinszki, 2007).

A települések céljait és a várossá váláshoz való folyamatot elemzem szakdolgozatomban. Ehhez a kutatáshoz egy, a lakóhelyemhez közeli települést, Jánosházát választottam. Az egykori nagyközség 2013-ban nyerte el a városi címet. A városi cím elnyerése egy ciklikus folyamat. A választások évében nem lehet pályázni. Jánosháza a jelenlegi legfiatalabb városaink közé tartozik. A várossá nyilvánítás óta eltelt időszakban pedig teljes mértékben „át tudott váltani” a városi életre.

2. A települések közigazgatási szerepe

A közigazgatás fogalma általános definícióval nehezen határozható meg. Egy szervezetrendszernek tekinthető, amelynek feladata, hogy végrehajtsa vagy végrehajtsa a jogszabályokban rögzített előírásokat, akár közhatalmi eszközökkel kikényszerítve is. Továbbá olyan állami tevékenység szervezetére és működésére vonatkozó szabályokat is jelenti, amelyek az államhatalom gyakorlását kézben tartó intézmények alá vannak rendelve. Végző soron egy közhatalmi eszköz, amely megvalósítja a közfeladatokat (Dr. Jámber, 2008).

Európa területén az igazgatás joga a francia jogszemlélet alapján terjedt el. Napjainkhoz hasonló kiépítésű közigazgatás volt jellemző a második világháború előtti időszakban Magyarországon, amit az 1950 és 1990 közötti időszakban váltott fel az államigazgatás terminológia. A szocializmus időszakában a helyi autonómiák minden

fajtáját felszámolták. A centralizmus elvének kizárólagossá tételével a központosított állam vált a társadalom ügyintézésének kizárólagos formájává, amely időszakban az állam, a központi kormányzat és a minisztériumok a helyi ügyek megoldását magukhoz vonhatták, továbbá döntően ők is befolyásolták. Nem rendelkezettek valódi önkormányzati jogosultsággal a helyi szervek, mivel minden ügy államigazgatási jellegűvé vált. Döntő változás a mai közigazgatás területén 1990-ben a rendszerváltással alakult ki (Dr. Bednay, 2011).

A változtatások után a mai közigazgatás két alrendszerből áll, amelyek az államigazgatás és az önkormányzati igazgatás.

Központi szinten az államigazgatási szervek, a települési szinten pedig az önkormányzatok a meghatározóak, így e két szervezetrendszer szolgálja a közérdek érvényesítését. Egyrészt a kormány által irányított, központi és területi szintre szerveződő hierarchikusan felépülő államigazgatási szervek, amelyek főleg hatósági jogalkalmazó tevékenységet látnak el. Másrészt pedig a szervezetrendszer települési és területi alapú, azaz a helyben szervezett és választott testületek által irányított önkormányzati közigazgatási szervek rendszere. Ezeknek a szervezeteknek jogalkotói jogkörük van. Mellette a helyi közszolgáltatások biztosításában rendelkeznek feladat- és hatáskörökkel. A kétféle szervezetrendszer között úgynevezett funkcionális munkamegosztás mutatható ki. Az állami szervek és a helyi önkormányzat a közösségi célok elérése érdekében együttműködnek. A szakdolgozat tárgya a helyi szervekhez, az önkormányzati igazgatáshoz kapcsolódik, így a továbbiakban ezt vizsgálom (Dr. Bednay, 2011).

A helyi közügyek intézése és a helyi közhatalom gyakorlása érdekében önkormányzatok működnek Magyarországon. A helyben szervezett és választott testületek által irányított önkormányzati közigazgatási szervek rendszere az önkormányzati igazgatás, amely törvényben meghatározott és a részére megállapított kötelező, illetve általa választott feladat- és hatáskörrel rendelkezik (Dr. Jámbo, 2008).

A helyi önkormányzatokról a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (továbbiakban: Möt.) rendelkezik. E törvény keretei között határozzák meg az önkormányzatok a szervezeti és működési szabályzatukat. Saját vagyonnal rendelkeznek, amely a költségvetés alapját jelenti.

Az önkormányzatok települési és területi jellegűek lehetnek. Ez utóbbihoz a megyei és fővárosi önkormányzatok tartoznak.

A települési önkormányzatok köre:

- *Községi önkormányzatok:* Olyan törvényben meghatározott feladatokat látnak el, amelyek a helyi lakosság alapvető létfeltételeit, az ehhez szükséges közszolgáltatások közvetlen, igénybevételének lehetőségeit biztosítják. A községekhez tartoznak a nagyközségek. Ebbe a körbe tartoznak mindazok, amelyek a törvény hatálybalépésekor nagyközségi címmel rendelkeztek, továbbá amelyek lakossága több mint 3000 fő.
- *Városi, járásszékhely városi önkormányzatok:* Olyan közszolgáltatásokat látnak el, amelyeket saját területükön és vonzáskörzetükben, vagy a járások egész területén gazdaságosan, hatékonyan és a szakmai szabályok megfelelően képesek biztosítani.
- *Megyei jogú városi önkormányzatok:* A városoktól abban különböznek, hogy azokat a közszolgáltatásokat is biztosítják, amik nem csak a saját területükre, hanem a megye egészére vagy annak nagy részére kiterjednek. Az Országgyűlés adományozhatja a megyei jogú városi címet.
- *Fővárosi, főváros kerületi önkormányzatok:* Budapest főváros önkormányzatának két szintjét alkotják. Míg önkormányzati alapjogaik egyenlők, addig feladat- és hatásköreik egymástól eltérnek. A főváros egy olyan település, amin belül több önkormányzat működik, továbbá települési- és területi feladatokat is elvégez, illetve hatásköröket is gyakorol. A fővárosi önkormányzat ellátja a főváros egészét, valamint a több kerületét érintő helyi önkormányzati feladatokat (2011. évi CLXXXIX. tv. 20-22. §)

A város úgy határozható meg, mint a tudomány, az emberi kultúra és civilizáció fejlődésének legfontosabb földrajzi helye, csomópontja. A városnak mind a gazdaság, mind az egész társadalom szempontjából meghatározó szerepe van. Jogi szempontból határozható meg legrégebb óta a város definíciója, amely szerint olyan település, ami közigazgatásilag városi státusszal, hatáskörökkel, intézményekkel és természetesen jogokkal rendelkezik. A középkorban a városi cím elnyeréséhez a különböző jogokat a király adományozta. Ilyen jogok voltak például adózási, kereskedelmi, bíraskodási és polgári szabadság jogok. A történelem során többféle típusa volt a városoknak. Szabad királyi és mezővárosok 1867-ig, majd 1867-1949 között törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városok voltak. A megyei, illetve megyei jogú, valamint járási jogú város, illetőleg város megjelölés 1950 óta létezik meghatározott kompetenciákkal, közigazgatási jogosultságokkal. Ezek között nincs közvetlen összefüggés a lakosságszámmal, a település gazdasági struktúrájával, beépítési jellegével (Illés, 2012).

A városok több kategóriáját különböztetjük meg:

- főváros
- középváros
- kisváros

Függetlenül a lakosság számától biztosítania kell egy városi önkormányzatnak a középfokú közszolgáltatások fenntartását (pl. gimnáziumot, zeneiskolát, egészségügyi járó- és fekvőbeteg-ellátást, szociális ellátás különböző intézményeit). Továbbá alkalmasnak kell lennie arra is, hogy önállóan lásson el minden térségi funkciót. A városi közigazgatásnak van olyan feladata is, amelynek teljesítése nemcsak a városon belül, hanem a vonzáskörzet területére is kiterjed. A város és a környező községek érdekazonosságát kifejező kapcsolatrendszerek összessége a városkörnyék.

Minden város feladat- és hatáskörét a saját szervezeti és működési szabályzata tartalmazza, amelynek előterjesztett javaslatát a képviselő-testület szavazza meg.

A törvények keretei között a helyi önkormányzatok, saját felelősségükre, önállóan szabályozzák és igazgatják a feladat- és hatáskörükbe tartozó helyi közügyeket, amelyek intézése során kötelező-, és önként vállalt feladatokat látnak el. Minden önkormányzatnak kötelezettsége a kötelező feladatok ellátása, függetlenül a település nagyságától és teherbíró képességétől, azaz az önkormányzatoknak gondoskodniuk kell arról, hogy a lakosság hozzájusson az Möt.v.-ben felsorolt közszolgáltatásokhoz (<http://www.kormany.hu/hu/mo/onkormanyzatisag-magyarorszagon>).

A kötelezően ellátandó feladatok az alábbi csoportokba sorolhatóak:

- a lakosság közszolgáltatásokkal való ellátása,
- a közhatalom önkormányzati típusú gyakorlása, továbbá
- mindezek szervezeti, személyi és anyagi feltételeinek helyi megteremtése, vagyis az önkormányzat a saját költségvetéséből és dolgozói által garantálja a feladatok ellátását (<http://www.kormany.hu/hu/mo/onkormanyzatisag-magyarorszagon>).

Szabadon vállalhatnak olyan feladatokat az önkormányzatok, amelyek ellátása nem tartozik más közigazgatási szerv feladat- és hatáskörébe. Az önállóan vállalt tevékenységek azonban nem veszélyeztethetik a kötelezően ellátandó feladatok végrehajtását, illetve finanszírozásuk csak az önkormányzat bevételeiből, valamint az erre a célra biztosított forrásokból lehetséges. Ezen felül az önkormányzatok szabadon rendelkezhetnek a saját tulajdonukban álló vagyonnal, továbbá lehetőségük van vállalkozói tevékenység folytatására is. A szabadon vállalható közfeladatok ellátásának további feltétele, hogy csak abban az esetben végezhető, ha az ellátás nem sérti más települések érdekeit (<http://www.kormany.hu/hu/mo/onkormanyzatisag-magyarorszagon>).

Az önkéntes vállalás előtt azonban minden esetben előkészítő eljárást kell lefolytatni, amelynek keretében az érintett bizottságok véleményét ki kell kérni. Amennyiben jelentősebb kiadással jár a feladatellátás, akkor a vállalása előtt ideiglenes bizottság is létrehozható, amelyhez külső szakértők segítsége is igénybe vehető. Az eljárás lefolytatását a polgármester végzi. Csak részletes költségvetési terv elkészülte után terjeszthető a képviselő-testület elé az önkéntesen vállalt közfeladat-ellátási javaslat.

Az önkormányzatok további széleskörű autonómiákkal is rendelkeznek, mint például:

- saját tevékenységi kereteiken belül önállóan szabályoznak és igazgatnak,
- gyakorolják a tulajdonost megillető jogokat,
- saját bevételre jogosultak, állami támogatásban részesülnek, megállapítják a helyi adók fajtáit és mértékét,
- önállóan alakítják ki a szervezetét és működési rendjüket,
- jelképeket alkothatnak, kitüntetések alapíthatnak,
- kezdeményezéssel fordulhatnak a döntésre jogosult szervhez,
- szabadon társulhatnak más helyi képviselőtestülettel,
- érdekszövetséget hozhatnak létre,
- feladatkörükben rendeletet alkothatnak

(<http://www.tiszanet.hu/kozig/Honlap2001-11-18/cikk10.htm>)

A közszolgáltatás egy olyan szolgáltatás, amely megszervezéséért végső fokon az állam vagy a helyi önkormányzat felel, és ami mindenki számára megegyező feltételek mellett vehető igénybe. A közszolgáltatásból való kizárás csak jogszabály alapján lehetséges. A szolgáltatások azon speciális típusa, amelynek legfőbb jellemzője a közösségi jelleg. A közszolgáltatással az önkormányzatok a lakosság széles körének nyújtanak valamilyen ellátást (Dicső, 2010).

Az Mötv. a következőképpen foglalja össze az önkormányzatok legfontosabb feladatait: *„A települési önkormányzat feladata a helyi közszolgáltatások körében különösen: a településfejlesztés, a településrendezés, az épített és természeti környezet védelme, a lakásgazdálkodás, a vízrendezés és a csapadékvíz-elvezetés, a csatornázás, a köztemető fenntartása, a helyi közutak és közterületek fenntartása, helyi tömegközlekedés, a köztisztaság és településtisztaság biztosítása; gondoskodás a helyi tűzvédelemről, közbiztonság helyi feladatairól; közreműködés a helyi energiaszolgáltatásban, a foglalkoztatás megoldásában; az óvodáról, az alapfokú nevelésről, oktatásról, az egészségügyi, a szociális ellátásról, valamint a gyermek és ifjúsági feladatokról való gondoskodás; a közösségi tér biztosítása; közművelődési, tudományos, művészeti tevékenység, sport támogatása; a nemzeti és etnikai kisebbségek jogai érvényesítésének a biztosítása; az egészséges életmód közösségi feltételeinek elősegítése.”* (2011. évi CLXXXIX. tv. 8. §)

A közszolgáltatások csoportosítását az első táblázat tartalmazza. A felsorolt feladatok között vannak olyanok, amelyek megoldásában csak közreműködő vagy támogató szerepe van az önkormányzatoknak.

1. táblázat: A közszolgáltatások csoportosítása

1. Humán szolgáltatások		• közoktatás • közművelődés • egészségügyi szolgáltatások
2. Szociális ellátások		• személyes gondoskodást nyújtó ellátások • pénzben nyújtott ellátások • természetben nyújtott ellátások
3. Műszaki, infrastrukturális szolgáltatások	a) Közüzemi szolgáltatások	• ivóvízellátás, szennyvízelvezetés, -kezelés • elektronikus hírközlés, postai szolgáltatás • közlekedés • energiaellátás
	b.) Kommunális szolgáltatások	• köztemetők fenntartása • települési hulladék gyűjtése, szállítási és kezelése • kéményseprő-ipariszolgáltatás • közterületek tisztántartása

*Forrás: Dicső, 2010
Saját szerkesztés*

Többségében e feladatokat a városok tudják ellátni. Lehetőségeik és igényeik szerint döntenek, hogy melyik feladatot milyen mértékben és módon végeznek el.

3. A várossá nyilvánítás jogi háttere

Hazánk területén a települések szabályozását, és ez által a várossá nyilvánítás folyamatát is, a jogforrások hierarchiájának minden lépcsőfokán szabályozzák. Jogforrásoknak, jogszabályoknak nevezzük azokat az előírásokat, amelyek az emberek, szervezetek magatartási formáit szabályozó normákat meghatározzák. A jogszabályok alkotására az állami szerveknek van jogosultságuk. Ezek az állami szervek a polgárok által kinevezett testületekből épülnek fel. A jogszabályok megalkotása és elfogadása egy hierarchián alapszik, amelynek legfelső fokán Magyarország Alaptörvénye (továbbiakban: Alaptörvény) található. Ebben a legjelentősebb kötelezettségek és

egyéni szabadságjogok szerepelnek. Az Alaptörvény szabályozásával egyetlen jogszabály sem állhat ellentétben. Törvényhozásra az Országgyűlés jogosult, amely egyben a legmagasabb szintű jogalkotó. A törvényeket követik a hierarchiában a Kormány rendelkezései, majd a miniszterelnöki és miniszteri rendeletek és végül az önkormányzatok rendeletei. A különböző jogállású települések kategóriáit korábban a Magyar Köztársaság Alkotmánya (továbbiakban: Alkotmány), jelenleg pedig az Alaptörvény határozza meg. Az Alkotmány és az Alaptörvény között különbség van. Míg az Alkotmány külön említi meg a fővárost, a megyéket, a városokat és a községeket, addig az Alaptörvény csak a megyékre, a városokra és a községekre delegálja a helyi önkormányzás jogát.

Törvények szabályozzák azokat a folyamatokat, amelyek által egy másik településtípus címét pályázhatja meg a helység. A rendszerváltás után elsőként a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (továbbiakban: Ötv.) rögzítette a várossá nyilvánítás főbb szempontjait. A várossá nyilvánítási folyamatot a területszervezési eljárásról szóló 1999. évi XLI. törvény 15-17. §-a szabályozta. A két törvény összességében a nagyközségek számára tette lehetővé a pályázást a városi cím megszerzéséért. A folyamatban a döntő szempontot a fejlettség és a központi szerep határozta meg. A kritériumok között nem szerepelt sem a lélekszám, sem az infrastrukturális mutató. Elmondható azonban, hogy a szabályozás igazságos számszerűsítésére nincs lehetőség, azaz nem lehet küszöbértéket alkalmazni egyik mutató tekintetében sem. Az Ötv. az egyik legfontosabb alapelvként rögzítette azt is, hogy az önkormányzatok jogi egyenlőséget élveznek. Ennek okán a városi kiváltságok szinte teljesen megszűnnek, a folyamat alapvetően egy megengedő jelleget ölt a továbbiakban (http://www.varossanyilvanitas.hu/varossanyilvanitas_jogi.html; Pirisi – Trócsányi). Az Ötv. 2012. december 31-ig volt hatályos, amelyet az Möt. váltott fel. Ebben egy, a folyamatot jelentős mértékben érintő változás lelhető fel. Kikerült a szabályozás alól a nagyközségi kritérium és helyén más követelmény nincs, így ezzel kibővíthetett a városi címre pályázók köre (Pirisi – Trócsányi).

Jogilag szabályozott a városi cím eléréséhez benyújtandó pályázat is, annak érdekében, hogy útmutató lehessen a pályázók számára, továbbá az elbíráláshoz is perspektívát adjon. A Belügyi Közlönyben¹ jelent meg az a Belügyminisztériumi közlemény, amely tájékoztatást ad arról, hogy a településnek milyen adatokat kell

¹ Belügyi Közlöny 1999/13 (VII. 22.)

mindenképpen szerepeltetnie a pályázatokban. E közleményben határoztak a várossá nyilvánítási kezdeményezés előterjesztésének részletes szempontjairól és adattartalmáról. Napjainkra a kezdeményezést részletesen szabályozza a területszervezési eljárásról szóló kormányrendelet (továbbiakban: Kormányrendelet)¹. Az évek folyamán a szempontrendszer nem változott. A 2013. évi önkormányzati szabályozások óta a járási rendszerbe való illeszkedést is figyelembe kell venni a pályázók tekintetében (Pirisi – Trócsányi).

4. A várossá nyilvánítási folyamat

4.1. Előkészületek

Európai szinten a városi cím adományozása eltérő képet mutat, azonban mégis lehet hasonlóságokat felfedezni. A kontinens két irányában ellentétesen jelentek meg a városok alakulásának vonásai. Míg Nyugat-Európában a gazdasági folyamatok eredményeként nőtt meg a városok közigazgatási szerepe, addig Európa keleti felében a városi jogállás hatására kezdett el fejlődni a gazdaság. A történelmi Magyarország területei között is voltak különbségek, de többségében a városi autonómia kialakulásának volt fontos szerepe a gazdasági kiváltságokban, azonban a folyamat befejezetlenül maradt. A legtöbb nyugat-európai államban nagyjából ugyanabban az időszakban indult el az önkormányzati rendszerek átalakítása, mint a magyar Országos településhálózat-fejlesztési koncepció bevezetése. A falvak és városok közötti jogi különbségek eltörlésre kerültek az országok nagy részénél, illetve elkezdték szabályozni a területszervezési kezdeményezéseket is (Dr. Kocsis, 2008; Dr. Kulcsár, 2008).

Magyarországon az Mötv. és a Kormányrendelet jogi szabályozása alapján bármely község kezdeményezheti a várossá nyilvánítást, amennyiben fejlettségével és térségi szerepével eléri a városi cím használatának szintjét. A 2013. év előtt hatályos törvényekben szabályozott nagyközségi kritérium törlésével jelentősen bővült a potenciális pályázók köre ugyanis a nagyközséggé válás sokkal nehezebb, mint egy községet létrehozni, mivel a címet vagy örökölni, vagy nagyon erős növekedési feltétel teljesítése esetén lehetett kiérdemelni. Az akkori szabályozás erős korlátot tartalmazott ezzel a kritériummal, hiszen egy fogyatkozó népességű országban, egy ilyen feltétel

¹ 321/2012. (XI. 16.) Kormányrendelet a területszervezési eljárásról

teljesítésére csak olyan nagyváros melletti települések voltak képesek, ahova növekvő létszámmal költöztek ki az emberek (Dr. Dövényi, 2009; Pirisi – Trócsányi, 2007).

A várossá nyilvánítási folyamat elindítása előtt célszerű átgondolniuk az önkormányzat vezető tisztségviselőinek néhány kérdést. Meg kell vizsgálni, hogy besorolható-e a település a nem hivatalos város-típusok közül bármelyikbe. Ugyanis, bár az azonos lélekszámmal rendelkező és ugyanolyan gazdasági és társadalmi fejlettségű községek között is jelentős különbségek fedezhetőek fel, mégis az 1990-től városi címet nyert települések nagyjából besorolhatók valamely komplex településtípus egyikébe:

- *Térszerkezeti típusnak* nevezzük azokat a kistérségi és mikrotérségi központokat, amelyek általában sokoldalú funkciókra koncentrálnak. Nagyobb figyelemmel tekintenek azok közül is a humán területre, de egyik ágazat se jelenik meg kiemelkedően. Továbbá ezek a funkciók többségében kiterjedt alap- és nem középfokú funkciójú vonzáskörzetet alkotnak a potenciális városok számának csökkenésével.
- *A gazdasági-foglalkoztatási típusú városok* egy-egy nagyobb vállalattal vagy több középvalalattal töltik be a gazdaság területén a központi szerepet. Jellemző vonásuk, hogy a munkaerő-mérleg pozitív irányba hajlik. Az élénk gazdasági tevékenységnek köszönhetően pedig jelentős bevétel mutatkozik az önkormányzatok költségvetésében és dinamikusan fejlődnek a települések.
- *A klasszikus üdülő városokat* gyakran igen kis lakossági létszám jellemzi, így e területen a legkisebb városok közé tartoznak. Az általánosságban vett oktatási, igazgatási, vagy egészségügyi szempontból sajátos vonzáskörzettel nem rendelkeznek a térség területén, azonban egyedi központot alkothatnak országos vagy nemzetközi szinten a vendégkörük alapján. A turizmusra épülő nagy vállalkozás-számnak köszönhetően pedig foglalkoztató központot jelentenek a környezetükben.
- *Az image-típusú városok* egy speciális csoportját alkotják azok a települések, amelyeknél maga a településnév úgynevezett márkanevként működik. Effektív vonzáskörzettel nem rendelkeznek, viszont nevük nagy körben híres valamilyen kulturális vagy turisztikai terméknek, attrakciónak köszönhetően.

- Az *agglomeráció típusú városok* napjaink legjobban növekvő kisvárosok. A lakosság száma kiemelkedő gyorsasággal emelkedik, amelyhez szorosan kapcsolódik az infrastruktúra kiépülése. Azáltal, hogy a közelükben található nagyvárosok árnyékában fekszenek, csekély térségi szereppel rendelkeznek, mégis mennyiségi és minőségi gyarapodásuk a dinamikus városiasodás képét mutatja (http://www.varossanyilvanitas.hu/varossanyilvanitas_jogi.html).

Jánosháza a térszerkezeti típusú városok közé sorolható, kiegészülve a foglalkoztatás jelentős értékével. Ennek kifejtése a következő fejezetben, a pályázat részletes elemzésében történik.

Azáltal, hogy a törvények által megszünt a jogi különbség a község és a város között, az egyik leggyakoribb kérdésként merül fel, hogy milyen cél érdekében kívánja mind a település, mind az állam a várossá nyilvánítást támogatni, egyáltalán miért van szükség a városiasodásra, vagyis milyen konkrét előnyökkel és hátrányokkal jár. Elmondható, hogy a várossá nyilvánítás mozgatórugói a helyi erők, így a kezdeményezéseket alulról mozgatják. Egy úgynevezett „bokorhatás” fordulhat elő pályázó településvezetőknél, amikor az önkormányzat a közelében fekvő nemrégiben városi címet nyert településtől veszi át az ötletet a pályázásra. Többségében viszont széleskörű helyi támogatás jellemzi az indítványozást mind az intézményvezetők, civilszervezetek, mind vállalkozások és a lakosság körében. Nagy szerepet játszik ebben, ha a községeket kiválóan működő, közvetlen emberi kapcsolatok jellemzik. De egy ilyen horderejű elhatározás esetén az egyes csoportok közötti szakadékok is áthidalásra kerülhetnek. Összességében elmondható, hogy a település lakosságát a dicsőség motiválja, az önkormányzat vezető tisztségviselői pedig törekszenek arra, hogy az itt élő emberek rendezettebb és városias környezetben érezzék magukat (Pirisi – Dr. Trócsányi, 2009).

A kezdeményezést több módon is lehet indítványozni. Történhet külső javaslat alapján, például egy kutatás eredményeként fedezik fel a település lehetőségeit, illetve lehet belső indítvány is. Jánosháza esetében a vezető tisztségviselői körében merült fel a kérdés, hogy van-e lehetőség a cím megpályázására. Döntéséhez teljes körű támogatást kapott a község lakosságától. A törekvésben a település mögött álltak a megkérdezett környező települések önkormányzatainak képviselő-testületei is. Továbbá támogató

véleménnyel volt a Vas megyei Önkormányzat Közgyűlésének elnöke, és a választókerület országgyűlési képviselője is.

A döntés megszületése után határozatban fejezte ki pályázási szándékát Jánosháza Nagyközség Önkormányzatának (továbbiakban: Önkormányzat) képviselő-testülete. Jánosháza először 2011-ben kezdeményezte a cím pályázását, de csak a harmadik alkalommal sikerült elnyernie a státuszt, így minden pályázási év előtt nyilatkozott a képviselő-testület az elhatározásáról. A dokumentumban megnevezésre került, hogy kit jelölt ki a testület a pályázat elkészítésével és benyújtásával. Jánosházánál az első évben külső személyt kértek fel a Pécsi Tudomány Egyetem Társadalomföldrajzi és Urbanisztikai Tanszék egyik munkatársának személyében, aki tudományos szemmel értékelte a település helyzetét. A határozatban szerepelt az is, hogy a képviselő-testület kit bíz meg a szerződés megkötésével, azaz ki a pályázatért felelős személy. Egy másik határozatba a Cigány Települési Kisebbségi Önkormányzat Képviselő-testületének támogatását foglalták bele. Ezekkel a határozatokkal a település elindíthatta a pályázati folyamatot.

4.2. Pályázatkészítés

A várossá nyilvánításhoz egy részletes értékelést kell benyújtania az önkormányzatnak, amelyben elemzi a település fejlettségi és térségi szerepét. Az értékelés szempontjából különös tekintettel ki kell térni a Kormányrendelet bekezdése alapján meghatározott nézőpontokra:

„a) a község helye a térség településhálózatában, fejlődésének fő jellemzői, történeti, társadalmi értékei, hagyományai;

b) a község népességének alakulása, demográfiai, társadalmi szerkezetének jellemzői;

c) a község gazdasági fejlettsége, szerkezete jelentősebb gazdasági társaságok, kereskedelmi, szolgáltató funkciók, ezek térségi kihatása, az üdülés, az idegenforgalom és a vendéglátás jellemzői;

d) a gazdasági aktivitás, foglalkoztatottság a községben, a térségi ingázás, a képzettség jellemzői;

e) a község infrastrukturális fejlettsége, közművesítettsége: az ivóvíz-ellátottság, a szennyvízelvezetés (tisztítás, -kezelés és -elhelyezés), a rendszeres hulladékgyűjtés (elhelyezés), a fűtés módja, a hírközlés;

f) a közlekedés jellemzői: a község kapcsolódása az országos közlekedési hálózatokhoz (közúti, vasúti), a község elérhetőségi viszonyai, a településen belüli (közösségi) közlekedés, az úthálózat kiépítettsége, a szilárdburkolatú utak aránya, a kerékpárutak kiépítettsége;

g) a község településszerkezete, épített környezete (településközpont, lakásallomány jellemzői), az általa elfogadott és a megyei fejlesztési és rendezési tervek alapján betöltött helye, szerepe;

h) a község intézményei, főként a térséget is ellátók jellemzői, elsősorban az oktatás, a kultúra, a tudomány, a kutatás, az innováció, az egészségügyi és szociális ellátás, egyéb intézmények, valamint az igazgatási és rendészeti szervek területén;

i) a község szellemi, kulturális, sportélete, társadalmi szervezettsége, a civil szerveződések tevékenysége, mindezek kihatása a térségre és

j) az önkormányzati vagyon és a gazdálkodás bemutatása, az önkormányzat társulások kapcsolatai, térségi szervező munkája” (321/2012. (XI. 16.) korm. rend. 13 § (2) bek.).

Az értékelés összességében egy 100-200 oldalból álló pályázati dokumentáció, amely a pályázó községet minden részletében bemutatja. A pályázat a fent említett szempontok részletes elemzésével kidolgozott írásos anyag, amely táblázatos mellékleteket tartalmaz. Kevés önkormányzat vállalkozik e dokumentum önálló összeállítására, mert többségében akadályozó tényező számukra a személyi kapacitás, illetve a tapasztalat hiánya. Azoknak a településeknek, amelyek saját maguk írják meg a pályázatot, sokat segíthet, ha az évek során helytörténeti kutatásokat folytattak, esetleg valamilyen kiadványokat, települési monográfiákat, évkönyveket adtak ki, illetve rendelkezésükre áll naprakész és átfogó elektronikus nyilvántartás. A szükséges adatok egyszerűbb megszerzése érdekében fontos, hogy az önkormányzati vezetés jó kapcsolatot tartson a községben működő intézményvezetőkkel, civil szervezetekkel, illetve vállalkozásokkal. Ők azok, akik az egyes ágazati területekről pontosabb információkkal rendelkeznek, de hangsúlyozandó a jól szervezett helyi közösség szerepe is a pályázat elkészítésekor. Néhány településen a lakosságot is bevonja az önkormányzat úgy, hogy a pályázat több fázisában is elérhetővé teszi a település honlapján a dokumentumokat, amelyről a weblapon keresztül fogadják a reakciókat (Trócsányi – Pirisi – Malatyinszki, 2007).

Az intézményvezetőktől, civil szervezetektől és vállalkozásoktól kapott adatokra természetesen nem csak akkor van szükség, ha hivatalból történik a kezdeményezés, hanem akkor is, ha külső segítséggel dolgozzák ki a pályázatot. A települések nagy részénél, köztük Jánosházánál is szakértő segítségével valósult meg a pályázásra való felkészülés. Erre a feladatra specializálódott tanácsadó cégek és szakmai műhelyek működnek az ország területén, akik a szakosodás által határozottabban tudják megfogalmazni a települések térségi szerepét, továbbá kívülálló személyként számukra kevésbé elfogultan jelennek meg ugyanazon értékek mind területi, mind országos szemszögből. Előfordulhat az is, hogy a település lakói számára egy adott tényező annyira megszokott, hogy nem veszik figyelembe jelentőségét. Ezzel szemben a külső szereplő megfelelő kategóriába tudja sorolni azokat (Trócsányi – Pirisi – Malatyinszki, 2007).

Mindkét esetben a helyben egyeztetett anyagokat összhangba kell hozni a Belügyminisztérium folyamatosan változó szempontjaival, amelyhez az illetékes minisztériumi ügyintéző előzetes kontrollt végez. Az ellenőrzéshez hozzátartozik a település bejárása, ami által meggyőződnek a község alkalmasságáról, a pályázatokban festett valós képről. Egy ilyen szemle alatt tanácsokkal látják el a pályázót. A szakértői bizottságban az ellenőr nincs benne, így az önkormányzatok sokszor elhatárolódnak a látogatás lehetőségétől (Trócsányi – Pirisi – Malatyinszki, 2007).

4.3. Benyújtás

A pályázat elkészülését követően a polgármesternek a kezdeményezést tárgyév január 31-ig kell benyújtania az Országgyűlésnek, valamint a köztársasági elnöknek a kormányhivatal útján való felterjesztéssel. E területszervezési kezdeményezésnek tartalmaznia kell a képviselő-testület által kiadott megállapodást a várossá nyilvánítás támogatásáról és az igazolást a kezdeményezési feltételek teljesítéséről. A jogszabályban előírt további részeket, azaz a kezdeményezés indokát, az anyagi és eljárási szabályok megtartását alátámasztó egyéb dokumentumokat a pályázat tartalmazza. A kezdeményezés benyújtásával a település vállalja, hogy amennyiben elnyeri a városi „rangot”, teljesíti azokat a kötelezettségeket, amelyek a városi önkormányzatok és szerveik részére jogszabályban előírtak, továbbá megteremti a végrehajtásukhoz szükséges személyi és szervezeti feltételeket.

A kérelmezés benyújtása után egy olyan időszak következik annak elbírálásig, amelyben a település vezetősége a település ismeretségét kívánja elérni. Ennek okán számos eszközt alkalmaznak, mint a média-megjelenésének erősítése, valamint olyan kommunikáció folytatását, amelyben a városi címre hívják fel a figyelmet. Egy másik eredményes lehetőség, amikor az elbírálást vezető politikust valamilyen eseményre hivatkozva a községbe invitálják. Ilyen lehet egy új beruházás ünnepélyes átadására történő meghívás, ami túlléphet a megyei sajtón és az országos médiába kerülhet. Ezekkel a módszerekkel kívánja a település a térségi és országos összevetésben is értékelhető adottságai mellett, a színvonal bemutatásával a kezdeményezést megalapozni (Trócsányi – Pirisi – Malatyinszki, 2007).

4.4. Elbírálás

A pályázat benyújtását az elbírálás követi. Napjainkban leginkább csak a városi címre pályázó települések és a sikeresen városi címet kapók listája ismert a magyar lakosság számára. Arról keveset lehet tudni, hogy a pályázat benyújtása és elbírálása között pontosan milyen folyamat megy végbe (Dr. Dövényi, 2009).

A pályázatok elbírálásához egy maximum 15 főből álló szakapparátust kér fel az illetékes miniszter. Tagjai többségében a településtudomány, a közgazdaságtan, a közigazgatás- és műszaki tudományok, az országos érdek-képviselői szervezetek, továbbá a Központi Statisztikai Hivatal képviselőiből álló szakemberek. A bizottság feladata a benyújtott kezdeményezések precíz értékelése. Ehhez részletesen tanulmányozza a pályázó településeket és összehasonlítást készít az ország különböző területén található pályázókról. Ezekről az eredményekről összefoglalókat állít ki. A hibás vagy nem egyértelmű adatokról egyeztetést végez a helyszíni bejárásokon szerzett tapasztalatokkal. Végül a pályázók közül javaslatot tesz a városi cím elnyerésére jogosultakról (Dr. Marosi, 2009; Pirisi – Dr. Trócsányi, 2009).

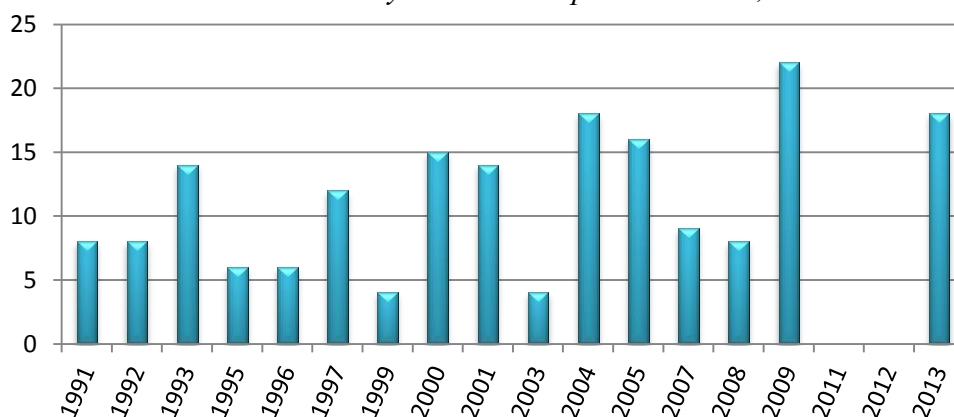
Az ajánlott lista figyelembe vételével tesz javaslatot a várossá nyilvánításra a köztársasági elnök felé az illetékes miniszter. Továbbá tájékoztatja azokról a településekről, amelyek a kezdeményezésben nem támogatottak. Ennek a jogszabályban előírt határideje május 31. A köztársasági elnök feladata június 30-ig eldönteni, hogy melyik községek kapják meg a címet. Döntéséről nyilvános közzététel a Magyar Közlönyben történik. A városi cím adományozásáról szóló határozat július közepén lép hatályba. A nyertesek meghirdetése mellett a pályázatot el nem nyerő települések

képviselő-testületét a közzétételt követő 5 napon belül az illetékes miniszter tájékoztatja arról, hogy a kezdeményezést miért nem lehetett döntésre előterjeszteni. Részletezni kell hozzá azokat a területeket, amelyek fejlesztése még szükséges az újabb kezdeményezés sikerességéhez. Viszont ez a tájékoztatás nem terjed ki a minisztériumi előterjesztéstől eltérő köztársasági elnöki ítéletre.

A sikertelen kezdeményezőknek az utólagosan adott magyarázatok lehetőséget adnak arra, hogy a megkapott szempontok alapján fejlesszék településüket. A hiányosságok kiegészítése után, amennyiben a képviselő-testület fenntartja a városi cím megszerzésének szándékát, a következő év január 31-ig újra előterjesztheti kezdeményezését.

Jánosháza először 2011-ben kezdeményezte a várossá nyilvánítást. Kétszer az indítványozást visszautasították. Ezekben az években – 2011-ben és 2012-ben – egy település se nyerte el a városi címet, amelynek oka az önkormányzati szabályozásra való várakozás volt. A következő pályázási időszakban 9 megye 17 községével Jánosháza elnyerte a városi címet, így 2013. július 15-i hatállyal a település várossá nyilvánított. Ezáltal a városok száma 328-ról 346-ra növekedett az előző évi elbírálás óta. Ezek a városok jogosan hivatkozhatnak arra, hogy a hatályos szabályozásoknak megfelelően adományozták nekik a címet (Dr. Marosi, 2009).

1. ábra: Várossá nyilvánított települések száma, 1991-2013

*Forrás: KSH adatai alapján
Saját szerkesztés*

5. Jánosháza várossá nyilvánításához szükséges pályázati tevékenység

A várossá nyilvánítás folyamatához nincs konkrét pontozási és értékelési rendszer, hanem a Kormányrendelet alapján meghatározott pályázati pontok szerint kerül megállapításra a várossá váláshoz való érdemlegesség. Ezáltal szakdolgozatom egyik legjelentősebb részének tekintem a pályázat felépítésének bemutatását Jánosháza példáján keresztül. Nincs lehetőség olyan számszerűsítés meghatározására, amely által rögzített értékek igazságosak lennének bármely mutató tekintetében egy pályázó település számára. Ki kell emelnem, hogy a pályázat elbírálása óta a település fejlettsége változott. A városi státusz kezdeményezésének vizsgálatához a 2013. évi adatokat használom.

Az egyes települések valamikor létrejöttek, majd növekedni kezdtek, stagnáltak, esetleg elhaltak vagy megújultak, amely folyamatokban különböző fejlődési energiák játszottak és jelenleg is játszanak szerepet. E fejlődési energiák sokféle típusúak, köztük vannak bizonyos természeti és gazdaság adottságok, amelyeknek csoportosítása a következő:

- *Helyi energia*, amely által a település „megszületik”, kiválasztják az emberek a helyet, ahova letelepedni kívánnak. Ez a klasszikus település-földrajzi adottság.
- A *helyzeti, vagy pozicionális energia* befolyásolja a település növekedését, a településföldrajz terjeszkedését, azonban hatással vannak rá a műszaki eszközök és a szervezési módszerek is.
- Az *ellátási szerepkör* mintegy központi szerepkört biztosít a települések számára a különböző regionális szolgáltatások képviselőiténél.
- A *gazdasági potenciál* egy olyan csoportja a fejlődési energiának, amely befolyásolja a település számára a gazdaság vonzását és a foglalkoztatás mértékét.
- A *humán energiaforrás* a mai városfejlődés egyik legfontosabb tényezője.

Ezeket a fejlődési energiákat városalakító tényezőknek nevezzük, mivel egymásra rétegződve, kölcsönös hatással, szinte egymást generálva idézik elő egy város fejlődését. Az adottságok alapján lehet megállapítani a község és a város, a város és város, valamint a városi régiók és elmaradott térségek közti különbségeket is. Ebből adódóan a pályázatok is e tényezők vizsgálatára épülnek (Meggyesi, 2006).

5.1. A nagyközség történelmi, igazgatási múltja

Egy település életét a történelme befolyásolja. A folyamatos változások hatással vannak a gazdaságra, azon belül is a helyi munkaerőforrás méretére és minőségére. További ráhatást gyakorolnak a település infrastruktúrájára, a szokásokra és a helyi hagyományokra. A stabilitást szabályozni a hosszan tartó folyamatok tudják, nem az alkalmi, színes események.

Jánosháza területén fellelhetőek olyan bizonyítékok, amelyek arra utalnak, hogy évezredek óta élt ott lakosság. A honfoglalás során vette uralma alá a magyarság. A tényleges kialakulásában a Varsány család tulajdonába való kerülés segítette. A család egyik tagja, János 1356-ban alapította Jánosházát, akiről el is nevezték a települést. A község innentől kezdve folyamatos fejlődésnek indult. Az évek során a település birtokosai sokszor cserélődtek, amely sosem gyakorolt negatív hatást a haladás útján. A lakosság jó körülmények között élt az árutermelésnek és a kereskedelemnek köszönhetően. Ennek érdekében vásártartási jogot kért a település akkori birtokosa, ami elősegítette, hogy Jánosháza 1689-ben mezővárosi címet kapjon.

A XIX. században a kereskedelmet kiegészítette az ipar, amely által a település életében folytatódott a fejlődés a lakosság növekedése területén, az infrastruktúra és az intézményrendszer alakulásával párhuzamosan. Egy kis ideig 1850-től még járási székhely szerepet is betöltött Jánosháza. A történelmi események jelentős változásokat nem hoztak ebben az időszakban, azonban a II. világháború és a rendszerváltás fordulatokat eredményezett. Jánosháza elvesztette a mezővárosi címet és községi jogállású településsé vált, a gazdaság stagnálásba lépett. A központi funkciója csökkent a kereskedelem terén, amikor a környező települések is vásári jogot kaptak. A település megtartotta stabilitását azáltal, hogy 1970. július 1-től nagyközséggé nyilvánították. Kisebb megingás akkor jelentkezett térségi szerepében¹, amikor Celldömölk városi címet kapott, de megtartotta a körzeti funkcióját. Ezt a szerepet befolyásolta a rendszerváltozás után hatályba lépett Ötv., amely kimondta az önkormányzatok jogi egyenlőségét és ezáltal önállóságukat, így a társulás közös igazgatása is megszűnt. A negatív hatások ellenére Jánosháza továbbra is erősítette térségi szerepét. A rendszerváltás a gazdasági és társadalmi életben is új fejezetet indított. A nagyközség

¹Jánosháza Vas megye délkeleti szegletében, a Celldömölki kistérség déli részén helyezkedik el.

ezeknek a változásoknak megfelelően alakította szerepét, őrizte meg fejlettségét és térségi szerepét, amely napjainkat is jellemzi (Jánosháza pályázata, 2012).

5.2. A nagyközség népességének, társadalmi szerkezetének, képzettségének jellemzői

A pályázat egyik fontos része a népesség alakulásának tekintetében az, hogy milyen a nagyközség korszerkezete, valamint hogy milyen népmozgások jellemezték a történelme során. Figyelembe kell venni a lakosság foglalkoztatási megoszlását és a képzettségi szinteket. Továbbá ehhez a részhez kapcsolódik még Jánosháza belterületének és külterületének népsűrűségi jellemzése is. Ugyanis a helyi társadalommá formált emberek és embercsoportok által alakított közösségek ugyanúgy meghatározó szerepet játszanak a település életében mint a műszaki létesítmények és a mesterséges környezet (Meggyesi, 2006).

A település egyik alapvető jellemzője a népességszám, azon belül is annak időbeli alakulása. Ebből fakadóan differenciálhatjuk a települést növekvő, stagnáló és fogyó népességűnek. A lakosság lélekszámát lényegében két tényező határozza meg:

- a természetes szaporodás és elhalálozások különbözete, valamint
- a bevándorlók és kiköltözők különbözete.

Ezen adatok a hivatalos népszámlálások előtti időszakból nem állnak rendelkezésre Jánosházán. Becslések szerint a település alapításkori népesség mintegy 30 ház és 150 fő lehetett. Jánosháza a történelem során jelentős szerepet töltött be a térségében, mégis előfordultak olyan időszakok, amikor teljesen elnéptelenedett. Így szükségessé vált a község újratelepítése és a lakosság számának folyamatos növelése. Ebben mind a természetes szaporodás, mind a bevándorlás növekedése is szerepet játszott. Az utóbbinál legfőbbképpen zsidó vallásúak betelepülése volt jellemző, akiknek száma 35,8%-kal nőtt. A XIX. század utolsó harmadától állnak rendelkezésre a magyarországi népszámlálásokból melyek konkrét adatok. Ezek alapján pontosabb kép is vázolható a demográfiai helyzetről. A kutatások alapján a XX. század elejéig dinamikus növekedés, majd azután stagnálás tapasztalható. Az ezt követő időszakot a II. világháború indította meg az izraelita lakosság kényszerű migrációjával és a világháború hősi halottaival. Ettől fogva a lakosság folyamatos csökkenése volt jellemző a minimális természetes szaporodásnak, illetve az elvándorlásoknak

„köszönhetően”, de így is még mindig kedvezőbb helyzetben volt a település Vas megye más településeihez képest. Az 1990-es évtizedben volt egy fordulat, amely ciklust a természetes fogyás és lakosság bevándorlása jellemezte. 2004 kivételével, a XXI. századi adatok szerint a halálozások száma meghaladta az élve születéseket, mellette az elvándorlás mértéke is a bevándorlásét. Napjainkra a kedvező gazdasági környezet vonzza az ide települőket (Jánosháza pályázata, 2012).

A népességszámra a napi és heti ingázások is hatással vannak, amelyet a településgazdálkodás, azon belül a foglalkoztatás befolyásol. Ez áll egyrészt a „nappali” be-, illetve elingázó és az „éjszakai” állandó lakosságból. Sokszor az emberek oda költöznek, ahol az állandó munkahelyük található, ezért is fontos, hogy a településen milyen arányban tudják a helyi lakosságot foglalkoztatni. Jánosházát illetően a település lakossága döntően agrártevékenységgel foglalkozott a középkorban, csak csekély mértékben jelent meg a kézműipar és a kereskedelem. Ez az arány a foglalkozási szerkezetben folyamatosan billent át az évszázadok folyamán, azaz egyre nagyobb mértékben került fölénybe a kereskedelem, az ipar, továbbá a szolgáltatás. Ugyanakkor a mezőgazdaság a II. világháború utáni időkig a foglalkoztatás több, mint 50%-át tette ki. Az ezt követő időszakban átalakult a gazdasági szerkezet, valamint a foglalkozások megoszlása is. Előtérbe került az ipar és a terciér szektor. További jelentős változást a rendszerváltás okozott. Csökkent a foglalkoztatottak részaránya, valamint kismértékben az eltartottaké, ugyanakkor növekedett az inaktív keresők részaránya. Bár csak a község lakosságának 1%-ával, de megjelent a településen a munkanélküliség. Az évek folyamán egyéni vállalkozások megkezdésével és új üzemek, társaságok létesülésével, kisebb-nagyobb ingadozásokkal alakult ki a mai erős foglalkoztatási rendszer Jánosházán. Noha a település rendelkezik erős foglalkoztatókkal, a munkavállalók közel 70%-a dolgozik csak helyben, a maradék 30% más településen vállal munkát. Ezt ellensúlyozza viszont a településre bejáró munkavállalók száma, így a településen dolgozók számáról elmondható, hogy kiemelkedően magasnak számít. A munkanélküli réteg segítésének érdekében pedig a település közmunkaprogramokat indít, továbbá közcélú és közhasznú munkásokat foglalkoztat (Meggyesi, 2006; Jánosháza pályázata, 2012).

Összességében elmondható, hogy Jánosháza népessége ugyan nem éri el az átlagos városi lakosságlétszámot, viszont történelme során jelentős mértékben sikerült

megtartania populációját. Kialakult egy olyan foglalkoztatási szerkezet, amely mind a település területén, mind a térségben jelentős szerepet tölt be. Elmondható, hogy a település küzdelme a munkanélküliség ellen térségi, megyei szinten is eredményes.

5.3. A nagyközség gazdasági helyzetének bemutatása

A fejezet lényege, hogy bemutassa miként alakult a település gazdasága, milyen gazdasági egységek, szervezetek és társaságok jöttek létre. A települések célja általánosságban, hogy minél több adózó gazdasági egység telepedjen le a területükön. A község potenciálját növelik azok a termelő egységek, amelyek a helyi fogyasztási és szolgáltatási szükségleteken túl a regionális keresletet is kielégítik. A községben foglalkoztatottak alkotják a városalakító népesség nagy részét. Mellette a pénzügyi életet magába foglaló intézmények is tovább formálják a települések horderejét. A gazdaságot négy részre tagolhatjuk:

- *primér ágazat*: mezőgazdaság és bányászat
- *szekunder ágazat*: feldolgozó ipar
- *tercier ágazat*: kiszolgáló, ellátó
- *kvaterner ágazat*: információ ipar (pl.: oktatási, tudományos kutatási, hírszerzési, szervezési, menedzseri és művészeti tevékenységek) (Meggyesi, 2006).

Jánosházán a helyi gazdasági élet fő ága sokáig a mezőgazdaság volt, mivel számos termelési tevékenységre volt mindig is lehetőség, köszönhetően a talajadottságoknak, valamint a hőmérsékleti- és csapadékviszonyoknak. A XVII. századtól számítva kezdetben kisebb, majd egyre nagyobb mértékben jelent meg a kereskedelem Jánosháza életében. Nagyobb átalakulás a XIX. század második felétől kezdődött, amikor már az ipar is jelentős mértékű volt a községben. A XX. századtól pedig a nagyipar is megjelent. A II. világháború után az egész országot jellemző államosításoknak megfelelő hatások voltak meghatározóak egészen a rendszerváltásig a település gazdaságában is. Jánosháza napjainkra a térség egyik legjelentősebb foglalkoztatójává vált. Ez főleg köszönhető az utóbbi évtizedekben megvalósuló ipari beruházásoknak. A korábban említettek szerint a község össznépességének mintegy kétharmadát teszi ki a településen dolgozók száma. A Jánosházán foglalkoztatottak többsége bejáró, bár a lakosság közel 70%-a helyben dolgozik (Jánosháza pályázata, 2012).

5.3.1. A gazdasági egységek, szervezetek, társaságok és a magánszféra sajátosságai

A településen regisztrált közel 130 vállalkozás nagy része egyéni, illetve kisvállalkozásként működik. Bár a feldolgozóipar vállalkozásai az összes vállalkozás csak egytizedét teszik ki, mégis jelentős szerepet töltenek be a foglalkoztatás terén. A helyi lakosság jelentős része dolgozik ezen a területen, továbbá a bejáró munkavállalók is nagyszámmal dolgoznak itt (Jánosháza pályázata, 2012).

2. táblázat: Jánosháza vállalatainak helyi és bejáró foglalkoztatottjai számának alakulása, 2012

Gazdasági egység	Foglalkoztatottak száma			
	Helyi lakos	Bejáró	Összesen	
Seton Hungary Kft. (fő)	180	300	480	
Car-Inside Ipari és Kereskedelmi Kft. (fő)	175	175	350	
Leier Hungária Kft. (fő)	25	25	50	
GALISZ Galvanizáló Kft. (fő)	30	20	50	
Euro Industrial Management Kft. (fő)	23	14	37	
Összesen	Foglalkoztatottak (fő)	456	542	998
	Megoszlás (%)	45,7,	54,3	100,0

Forrás: Jánosháza Pályázat, 2012

Saját szerkesztés

Jánosháza területén fekvő 5 legtöbb személyt foglalkoztató vállalatnál megfigyelhető, hogy az ipari foglalkoztatottak körében a bejárók aránya 54,3%, a helyben dolgozóké pedig 45,7%. Ez az egyik oka annak, hogy a vállalatok többsége a rendkívül jó közlekedési lehetőségeket figyelembe véve választotta telep-, illetve székhelyévé Jánosházát. A másik ok a szállítási adottságok fontossága. Ezt igazolja például a Seton Hungary Kft., amely számos magyarországi cégnek szállít be, de a termékeinek jelentős része külföldre kerül. A Car-Inside Kft. olyan műszaki textilárak gyártásával foglalkozik, amelyek jellemzően prémium gépjárműmodellekbe (pl. Rolls-Royce, Audi Q7) kerülnek. Ezek a cégek távolabbi vállalatokhoz történő szállítási lehetőségeket igényelnek, amelyhez nagy segítséget nyújt a helyi közúti és vasúti közlekedés (Jánosháza pályázata, 2012).

5.3.2. Kereskedelmi és szolgáltató tevékenységek és jellemzői

Jánosháza életében a kereskedelem már a XVIII. századtól jelentős szerepet töltött be. Mezővárossá válása is ezen időszakban tartott vásároknak köszönhető. Napjaink kereskedelme a településen a rendszerváltást követően alakult ki véglegesen. Sorra jöttek létre az egyéni- és kisvállalkozások, illetve üzletláncok vonultak be.

3. táblázat: Jánosháza kiskereskedelmi egységei, 2010

Kiskereskedelmi egységek kereskedelmi ágazat szerinti besorolása	Üzletek száma (db)	Megoszlása (%)
Élelmiszer vegyesüzlet és áruház	7	14,5
Zöldség-, gyümölcs szaküzlet	4	8,3
Kenyér-, pékáru- és édességszaküzlet	7	14,5
Hús-, húсарu-szaküzlet	3	6,3
Palackozott italokat árusító szaküzlet	2	4,2
Egyéb élelmiszer szaküzlet	3	6,3
Iparcikk üzlet	9	18,7
Ruházati szaküzlet	6	12,5
Gépjárműalkatrész szaküzlet	2	4,2
Dohányáru szaküzletek	1	2,1
Könyv-, újság-, papíráru szaküzlet	1	2,1
Vegyesiparcikk üzlet és áruház	1	2,1
Nagykereskedelmi raktár	2	4,2
Kiskereskedelmi egységek száma	48	100,0

Forrás: KSH adatai alapján

Saját szerkesztés

A megjelenő kisüzletek többsége élelmiszer jellegű, de mellette iparcikk, ruházati, gépjárműalkatrész, dohány-, illetve papíráru-szaküzlet is működik a községben. A 9 üzlettel megjelenő iparcikk kereskedés közel 20%-át teszi ki Jánosháza kiskereskedelmi egységeinek. Jelentős mértékben jelenik meg 14,5 %-kal az élelmiszer vegyesüzlet, kenyér-, pékáru és édességszaküzlet, valamint 12,5%-kal a ruházati szaküzlet. A további üzletek kevesebb, mint 10%-át teszik ki a kiskereskedelemnek.

Legjelentősebb üzletláncok a településen:

- Cell-Coop Kereskedelmi Kft. által üzemeltetett Coop Abc és Coop Vegyesbolt.
- CBA által üzemeltetett Keresztes élelmiszerbolt
- Leier Hungary Kft. fa, építőanyag és szaniteráru nagykereskedelmi egysége
- Nagy „Építőanyag-kereskedés”

Ezek az üzletláncok a nagymértékű kínálat mellett hangsúlyos szerepet töltenek be a foglalkoztatás területén is.

Jánosházán található szolgáltató egységek nem csak a település igényeit elégítik ki, hanem a vonzáskörzetét is. Emellett számos fajtája is megjelenik a szolgáltatásoknak (pl. kozmetika, esküvői ruhakölcsönző, üzemanyag-töltő állomás, autószerelő, fodrászat) (Jánosháza pályázata, 2012).

5.3.3. Az üdülési, idegenforgalmi, vendéglátó-ipari tevékenységek és jellemzői

A turizmusban Jánosháza nem tölt be jelentős szerepet. Bár a vendéglátása nagy múltra tekinthet vissza, jelenleg kevés képvisellel – egy étteremmel, két cukrászdával, három söröző-presszóval, továbbá egy üzemi büfével, egy szikvízüzemmel, illetve egy italkereskedéssel – rendelkezik.

Az idegenforgalom szempontjából komoly fejlődésre van szüksége. A fejlesztések lehetőségét növeli, hogy Jánosháza kedvező feltételekkel rendelkezik:

- közlekedés-földrajzi helyzet
- természeti adottságok
- a településen található építészeti és történelmi emlékek.

Az idegenforgalom fejlődését akadályozza azonban a szálláshely hiány. Összesen két falusi magán szállás van a település területén. Idegenforgalmi kirendeltség és utazási iroda sem működik, így a megfelelő marketingtevékenység is a település önkormányzatára hárul (Jánosháza pályázata, 2012).

Jánosházának megvannak a lehetőségei az idegenforgalom fejlesztésére, aminek kihasználása fontos lehet, mivel egy település fejlettségét jelentősen tudja befolyásolni a turisztikai vonzás. Számos szolgáltatás és ipari tevékenység épülhet rá, amely a gazdaság szempontjából is erősödést jelent.

5.3.4. A gazdasági aktivitás és a foglalkoztatottság helyzete

A pénzügyi szolgáltatások is régóta jelen vannak a településen. A XIX. század végén takarékszövetkezet és posta takarékpénztár is működött. A jelenlegi pénzügyi tevékenységeket a Rum és vidéke Takarékszövetkezet látja el, amelynek fő tevékenysége a betétgyűjtés és a hitelfolyósítás. A helyi posta intézménye az alapszolgáltatások mellett foglalkozik értékpapír-forgalmazással, postai értékcikkek-árusítással és biztosítással. Az utóbbit más intézmény nem látja el Jánosházán (Jánosháza pályázata, 2012).

5.4. A műszaki infrastruktúra bemutatása

A település műszaki infrastruktúrájának tekintetében egyrészt meg kell említeni az olyan funkciókat, mint a közműellátottság, valamint hogy ezen a területen milyen térségi szerepet tölt be a helység. Másrészt részletezni kell a település közvilágítását, a lakások elektromos- és közműves ivóvíz-ellátottságát, valamint a szennyvíz-, a gáz- és a hírközlőhálózatok kiépítettségét, azok korszerűségét. Ehhez a részhez tartoznak még a hulladékkezelés, szennyvíztisztítás és csapadékvíz elvezetés, továbbá a zöldterületek felhasználása. Harmadrészt pedig a műszaki infrastruktúrához tartozóan kell kitérni a közlekedésre is, külön a településen belüli és településen kívüli közlekedési lehetőségekre. Egy leendő városnál elvárt, hogy az infrastruktúra megfelelő minőségű és korszerű legyen a kommunális ellátottság és a közlekedés területén is (Jánosháza pályázata, 2012).

5.4.1. Közműellátás

Jánosházára jellemző a fejlesztési igényekkel összehangolt közműhálózat. Ezen a területen kedvezőnek mondható a település ellátottsága. Az egyes közműhálózatokat az országos hálózatok kiépítésének időszakával párhuzamosan alakították ki.

- *Ivóvízellátása* közösen valósult meg Nemeskeresztúrral és Kemenespálfával. Két darab mélyfúrású kút áll rendelkezésre Jánosházán. A rendszerhez tartozik még egy vastalanító, egy nyomásfokozó, valamint egy-egy víztorony Jánosházán és Nemeskeresztúron. Folyamatos munkálatok vannak annak érdekében, hogy a be nem kötött területeket is hozzácsatlakoztassák a hálózathoz. A vízellátást a VASIVÍZ Zrt. végzi és a hálózatot a Déli Vízellátási és Csatornamű Főmérnökség Jánosházi Művezetősége üzemelteti.

- A hozzákapcsolható *szennyvízelvezetéshez* tartozó hálózatot is ez a vállalkozás tartja fenn. A kiépítése még nem érte el a 100%-ot, de folyamatos bővülés alatt áll. A településnek külön szennyvíztisztító telepe van. Ehhez a telephez kívánják csatolni a térségből Keléd, Duka, Kissomlyó, Nemeskeresztúr és Kemenespálfa szennyvízhálózatát is.
- A 253/1198 (XII. 20.) Kormányrendelet alapján kerül szabályozásra a települések területén a *csapadékvíz elvezetése*. Ugyanez vonatkozik Jánosházára is, amely alapján a település közterületein és közútjain a csapadékvíz elszikkasztására nyílt, valamint zárt vízvezetőket kell alkalmazniuk. Jelenlegi kiépítettség szerint jó minőségűnek lehet mondani az elvezetést. A csapadékvíz apasztásának rendszerét a Hegyhát-Kemencsaljai Vízügyi Társulat kezeli.
- A *földgázellátás* szolgáltatásával a GDF SUEZ Energia Magyarország Zrt. foglalkozik Jánosháza területén is. A vezetékes gázellátás teljes mértékben kiépült.
- A villamosítás már 1913-ban kialakult a Jánosházi Gőzmalom és Villanytelep Részvénytársaság által, majd az 1950-es években került sor újabb bővítésekre. Jelenleg Jánosháza lakásainak *villanyellátása* 100%-osan kiépített. Mellette pedig a közvilágítás is teljes mértékben kialakításra került a kifestőoszlopokra felszerelt fényforrások által.
- A Müllex-Körmeny Hulladékgyűjtő és Hasznosító Kft.-vel kötött szerződéses jogviszonnyal gondoskodik a *hulladékelszállításáról* az Önkormányzat. Mivel 2009-es rekultivációja óta nem rendelkezik saját szeméttelappal, így a Zalabéri Regionális Hulladékkezelő Központba szállítják a szemetet. A településen kiemelkedő szerepe van a szelektív hulladékgyűjtésnek, amelyhez három gyűjtőpontot alakítottak ki. A veszélyes hulladékot pedig a szombathelyi illetőségű Megoldás Környezetvédelmi és Kereskedelmi Kft. szállítja el a településről.

- A *telefonos hálózati ellátottság* szempontjából a legrégebbi a vezetékes telefonhálózat, amelyet a térségi Invitel szolgáltató biztosítja. A hálózat része a település területén fellelhető három nyilvános távbeszélő-állomás is. A szolgáltatásra való igény azonban csökkenő tendenciát mutat a mobiltelefonok elterjedése miatt. A településen és környékén mindegyik *mobiltelefon-szolgáltatás* lefedettsége is biztosított. Jánosháza területén kiépült az vezetékes *internet* is. A településen sugárzott *kábeltévé szolgáltatást* az I-Nett Kft. biztosítja (Jánosháza pályázata, 2012).

5.4.2. Közlekedés

A pályázat elemzésénél kiderül, hogy a közlekedés-földrajzi helyzetnek van az egyik legfontosabb szerepe egy település fejlettségében.

Jánosháza belső úthálózata megfelelően kiépített, jó minőségű, városi jellegű utcák jellemzik a települést. Az Önkormányzat folyamatos törekvése a meglévő hálózat karbantartása és új út- és járdarendszerek kiépítése. A parkolás biztosítására az intézményeknél és nagyobb forgalmú létesítményeknél parkolók épültek.

A településnek a külső közlekedési kapcsolatok tekintetében rendkívül előnyös helyzete van. Két jelentős szerepet betöltő főút (8. számú és a 84. számú főút) által összekötésben van mind a kelet-nyugat, mind a délkelet-északnyugat országrészekkel. A településen túlnyomóan gépkocsival történik közlekedés, viszont a főutaknak köszönhetően jelentős az áthaladó távolsági autóbusz közlekedés is. Így a község össze van kötve a környező településekkel, valamint a környező megyeszékhelyekkel és további nagyobb városokkal (pl. Budapest, Pécs, Szeged).

A közúti közlekedés mellett kedvező helyzete van a vasúthálózatnak is. Jánosháza a 25. számú Boba-Bajánsenye vasútvonal egyik kapcsolódási pontja, amely által mind az országos, mind a nemzetközi vasúti főútvonal eleme (Jánosháza pályázata, 2012).

5.5. A település szerkezete és a terület-felhasználásában történt változások

E fejezetben a település szerkezete és terület-felhasználásának helyzete és annak változása kerül középpontba. Fontos megemlíteni azt is, hogy a jelenlegi helyzetet miként szabályozza és fejleszti a jövőre tekintve az Önkormányzat.

A mai nagyközség épület- és lakásállománya hosszú évszázadok alatt nyerte el a formáját. Ez alatt nem csak mennyiségileg gyarapodott, de minőségi téren is jelentős fejlődésen és átalakuláson ment keresztül.

Számos tényező befolyásolta az alakulását a történelem során. A kezdeti letelepedésekhez a természeti adottságokat használták ki. A későbbiekben a birtokos család központi épületének, a közlekedési útvonalaknak, valamint a vásároknak volt jelentős szerepük a település struktúrájának formálódásánál.

A XIX. század felétől már a mai településmag alakulása volt felfedezhető. A község terjeszkedését a közlekedési pályák határozták meg. A vasútnak a keleti határon, a 8. számú főútvonalnak pedig a déli határvonalon volt térformáló szerepe. Befolyásoló szerepként jelent meg az új elem, az ipari hasznosítású területek fokozott bővülése. A jelenlegi településkép városias jegyeket hordoz. Több részre bontható a község szerkezete. A központi településmagban az utcafronti, zárt beépítés dominál, amely a kisvárosias építkezés jellemzője. A hajlított utcák és zöldbe ágyazott laza szerkezet a kertvárosias és falusias utca képét alkotják a peremterületeken. A kétféle szerkezet jól megfér egymás mellett, amellyel harmonikus szerkezetet ad Jánosházának. A település központi elemeiként jelentek meg műemlékei, amelyek egy-egy városi alközpontot is kialakítanak. A község területébe teljesen beilleszkednek a vásár területeken kialakított zöldterületek, amelyek elsősorban a lakosság pihenését szolgálják.

Ezeket a gyarapodásokat a minőségi fejlődéssel együtt statisztikailag is jól nyomon lehet követhetni. A házakat sokáig vályogból vagy sárból tapasztották, majd ezt társították a kőből és téglából álló építkezésekkel. A tényleges kőből vagy téglából épült lakások a XIX. század közepétől terjedtek el. A régi épületek állapota jónak mondható és többségük komfortfokozata is komfortos vagy összkomfortos.

Minden település szerkezetét és építészetét szabályozások határozzák meg. Jánosházán 2003-ban fogadta el az Önkormányzat a településfejlesztési programot, 2007-ben pedig a Településszerkezeti tervről szóló 177/2007. (XII. 3.) határozatot. A jelenleg hatályos dokumentumokat a képviselő-testület által elfogadott, felülvizsgálaton átesett új településszerkezeti tervet egy önkormányzati rendelet¹ szabályozza. Ez a dokumentum tartalmazza azokat a szabályozásokat, amelyek a település szerkezetét, a közlekedési területeket, valamint a kül- és belterületeket érintik. A fejlesztések területén két fontos építési terv is szerepel, egy ipari park és egy autóbusz-pályaudvar kialakítása. Folyamatos fejlesztéshez tartozik a közműellátások karbantartása, továbbá a közlekedési kapcsolatok minél erősebb kiépítettsége.

¹ Településszerkezeti tervet a 13/2011. (IX.16.) számú önkormányzati rendelet tartalmazza

A szabályozási tervdokumentációnak fontos pontja a tájrendezés és tájhasználat, valamint a környezet- és természetvédelem. Részletes bemutatást tartalmaz az országos és a helyi műemlékekről, régészeti lelőhelyekről és mindazok értékéről, védelméről (Jánosháza pályázata, 2012).

5.6. A nagyközségi intézmények múltja és jelene

A pályázat e részében a településen lévő intézmények múltját és jelenlegi helyzetét kell bemutatni. Ide tartoznak az oktatási, művelődési, kulturális és sportintézmények, szervezetek, tudományos és innovációs központok, illetve az egészségügyi, a szociális és családügyi ellátás intézményei, az igazgatási és rendészeti szervek létesítményei.

A jelenlegi intézményhálózat jellemzői a II. világháborút követően alakultak ki, de a szervezetek kezdetleges formái már a korábbi időszakokban megjelentek. Napjainkra az egyes intézmények nemcsak a település lakosságát, hanem Jánosháza térségét is ellátják szolgáltatásaikkal, amelyek szabályozására jött létre 1995 nyarán határozatlan időre egy jogi személyiséggel nem rendelkező intézményi társulás. Az alapítók Jánosháza önkormányzata mellett Duka, Karakó, Keléd, Kemenespálfa, Kissomlyó, Nemeskeresztúr községek önkormányzatai. A társulás három fő feladata a Batthyány Lajos Általános Művelődési Központ és az Egészségház működtetése, valamint a tűzrendészeti feladatok ellátása. Egy-egy részben nem minden község vesz részt, vannak feladatok, amelyekben egyes települések nem érintettek (Jánosháza pályázata, 2012).

5.6.1. Közoktatás

Az intézmények közül az iskoláztatás rendelkezik a legrégebbi múlttal a település életében. Már a XVII-XVIII. század fordulójának idején említenek tanítókat a források. Az intézményi oktatás és egyúttal a település első iskolája 1790-től működött. Jelenleg két iskola, a Szent Imre Általános Iskola és az általános művelődési központ részeként a Batthyány Lajos Általános Iskola látja el az alapfokú oktatást a település területén. A két iskolába összesen 302 tanuló jár, ebből a diákok 38,4%-a más településekről érkezik. Az iskolák figyelmet fordítanak a tehetséges diákok fejlődésére, valamint a hátrányos helyzetű és veszélyeztetett diákok számára szükséges foglalkoztatások biztosítására.

Az oktatási intézményrendszert kiegészítve önálló intézményként indult el a zenetanítás a Batthyány Lajos ÁMK Zeneiskolában. Az tanintézet fontos feladata, hogy a helyben és a környéken élő, zenét szerető és értékelő emberekkel megismertesse a magyar, európai és egyetemes népi és klasszikus zenei hagyományokat. Jelenleg 75, ebből 27 bejáró diákja van a zeneiskolának, akik életkora 5 és 22 év közé esik. A nagy korkülönbségek miatt kialakult zeneóvoda, előképző, alapfok és továbbképzés is. Az iskola diákjai gyakran Jánosháza kulturális életének szereplői.

A három iskolát egy-egy alapítvány támogatja működésében, a tehetséges diákok jutalmazásában, a versenyeken való részvételben és az esetlegesen felmerülő felújításokban.

A kicsik nevelésére és az iskolára való felkészítéshez 1870-ben létesült az első óvoda. Napjainkban az óvoda is az ÁMK intézményegységeként működik. Az összesen 125 férőhelyre jelenleg 102 gyermek jár, közülük 25 a környező községekből. Az intézmény udvara tágas, parkosított, mozgásfejlesztő eszközökkel megfelelően felszerelt. Az óvodai nevelés kiszűri és megelőzi a tanulási zavart és a fejlődést gátló ártalmakat. Az óvodás korú gyermekek segítése érdekében ugyancsak egy alapítványt hoztak létre.

A gimnáziumi oktatás egy évtizeden keresztül biztosította a körzet diákjainak a felsőfokú intézményekbe való továbbtanulás lehetőségét Jánosházán. Jelenleg nappali tagozatos középfokú oktatásra nincs lehetőség, azonban a hagyományok olyan szinten megmaradtak a településen, hogy 2010 szeptemberétől mód nyílt esti tagozatos középfokú képzés megvalósítására. Az esti gimnázium oktatása közép- és emeltszintű érettségire egyaránt felkészíti diákjait. A közép- és felsőfokú oktatásban résztvevőket különböző ösztöndíjakkal támogatja az Önkormányzat (Jánosháza pályázata, 2012).

5.6.2. Közművelődés

A művelődési otthon intézménye a Batthyány Lajos ÁMK Művelődési Otthon és Könyvtár, amely közel 70 éves történelemmel rendelkezik. A településen működő civil szervezetek gyűléseinek, kézműves szakköröknek, női tornáknak és tanfolyamoknak helyszíne a művelődési központ. Számos kiállítást, előadást, ingyenes szűrővizsgálatot, és egyéb kulturális rendezvényt tartanak itt. A művelődési házban kialakult egy webkabinet is, valamint szabadidő eltöltési lehetőségként rendelkezésre áll asztalitenisz, asztali foci, darts és konditerem. A kultúra fejlesztésére, a tudás és a kreativitás

összekapcsolására jött létre 1974-ben önálló intézményként a település könyvtára, amely 2007-ben intézményegységként a művelődési otthon működése alá került. Az ÁMK lehetőséget adott az Önkormányzatnak egy művelődésszervező alkalmazására is, ami által új kisközösségek jöttek létre és bővült a közművelődési munkák köre.

A kultúra és hagyományok megőrzésének egyik kiemelkedő szerepű intézménye a Ritter László Helytörténeti Múzeum. Tulajdonosa mind az intézménynek, mind a gyűjteménynek a Vas Megyei Önkormányzat, aki múzeumi letétbe helyezi azt Jánosháza Nagyközség Önkormányzatánál. A múzeum kiállításait a Vas Megyei Múzeumok Igazgatóság tervezi meg (Jánosháza pályázata, 2012).

5.6.3. Egészségügy

Jánosháza életében az egészségügy úgyszintén jelentős és hosszú múltra tekint vissza. Az egészségügyi ellátás már 1609-ben megjelent. A községek egészségügyi alapellátásának biztosítását az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény szabályozza. Ennek értelmében a településen két felnőtt és egy gyermek házi orvos praktizál. A két felnőtt házi orvos a községben és a környező településeken egy-egy körzetben rendel asszisztensek segítségével. A házi gyermekorvos területi ellátási kötelezettséggel praktizál a községben. Munkáját szintén egy asszisztens segíti. A község és térségének területén védőnői szolgálatban két védőnő van alkalmazva.

Jánosházán egy körzettel fogorvos is praktizál. Körzetébe tartozik a település és társult községeinek lakossága, továbbá 2008 óta Bögöte, Hosszúpereszteg, Káld és Vashosszúfalu lakossága.

Az orvosi ellátás a 2009-ben újonnan átadott Egészségházban történik. Ugyanebben az intézményben fizioterápiás kezelésre és helyben történő vérvételre is biztosítva van a lehetőség. Az orvosi rendelőkhöz közel található a település gyógyszerháza is. Az intézmény 1981 óta működik Korona Gyógyszertár néven, amely az 1997-es privatizálási lehetőségek által társas vállalkozásként üzemel.

Jánosházán nem szabad kihagyni a szociális gondoskodás jelentőségét sem. Az idősek ellátásaként működik a Gondozási és Családsegítő Központ, amelynek tevékenysége kiterjed az Intézményfenntartó Társulás településeire is. Főbb feladata a családsegítés, nappali ellátás, gyermekjóléti szolgálat, azon belül is az étkeztetés és a házi segítségnyújtás.

A szociális gondoskodás legújabb intézménye a Vas Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat és Gyermekotthon nevelőszülői háza. E program keretében 2009 őszén

egy olyan kétszintes épület került átadásra, amelybe öt nevelőcsalád tudott beköltözni. A családokban a nevelőszülők állami gondozásba került gyermekek gondozását tudják ellátni (Jánosháza pályázata, 2012).

5.6.4. Közbiztonság

A pályázás időszakában Jánosháza nem rendelkezik saját rendőrőrsrel. A nagyközség a Vas megyei Rendőr-főkapitányság Celldömölki Rendőrkapitánysága illetékességi területéhez tartozik. A közbiztonság érdekében helyi körzeti megbízotti csoporttagok és egy fő járőr tevékenykedik, továbbá rendszeres rendőri jelenlét van kialakítva szolgálati időrendszerrel. A rendőrség munkáját kettő önkéntes szerveződés, a Jánosháza Polgárőr Egyesület és az Önvédelmi Egyesület, valamint önkormányzati megbízottakból álló csoport segíti. A szervezetek feladata a működési területükön lévő közösségi és személyi tulajdonok védelme, a jogsértés megelőzése és a közbiztonság erősítése, illetve járőrözéseik során megfigyeléseket végeznek veszélyeztetett személyeknél, valamint ingatlan és ingó vagyontárgyaknál. A közbiztonságot védő szervezetek érdekében az Önkormányzat a magánszemélyekkel közösen létrehozott egy alapítványt.

A település tűzbiztonságát felügyelő testület 130 éves múlttal rendelkezik. Az 1877-ben alapított Önkéntes Tűzoltó egyesület célja, hogy a településen és térségében történő tüzesetek és balesetek esetén segítse az állami tűzoltóságok munkáját. A munkájához az egyesületnek rendelkezésre áll egy gépjármű és eszközellátottság. A 17 főből álló tagállományának minden tagja rendelkezik megfelelő képesítéssel. A tűzrendészeti feladatok mellett pedig a települést képviselve részt vesznek számos megyei tűzoltó versenyen (Jánosháza pályázata, 2012).

Összességében megállapítható, hogy Jánosháza intézményrendszere a városoktól minimálisan elvárt feltételeket biztosítani tudja a teljes képzésű óvodával és általános iskolával, az egészségügyi rendelőintézetekkel, a helytörténeti múzeummal, a művelődési központtal, a szociális létesítményekkel, és a kereskedelmi egységekkel, továbbá ezek az intézmények funkciói központi szerepet töltenek be a környék településeinek életében is.

5.7. A nagyközség szellemisége, kulturális- és sportélete

Minden, ami a társadalomból fakad, meghatározó szereppel hat a településben történetekre. Az egyik legnehezebben értékelhető feltétel azonban a szellemi kisugárzás. A hagyományok és emlékek, tradíciók és cselekedetek jelentős mértékben segítik a várossá válást. Egy város társadalmi szerkezete rendkívül összetett, amit a kulturális- és a sportélet, a hagyományok és a tudományos szellemiség határozz meg. Ezt mutatom be ebben a fejezetben, amihez a társadalomantropológiai és -szociológiai szempontokat hívtam segítségül. A hagyományok, a kultúra, a magatartás, az erkölcsök és az értékrendek fenntartásának elemzését végzi a társadalomantropológia. A településszociológiánál pedig megállapíthatóak a kis egységeken belül kialakuló emberi kölcsönkapcsolatok, mindennapi szokások, vallási elkötelezettségek, rokonsági viszonyok (Enyedi, 2012).

A településen történő csoporttúszolásoknak már hagyományaik vannak. Már a XIX. században is több tömörítő egyesület működött. A civil szervezetek napjainkban is fontos szerepet töltenek be. Komoly segítséget nyújtanak a települési önkormányzat munkájában, mind fizikai, mind anyagi tekintetben. Természetesen az önkormányzatok is harmonikusan együttműködnek a civil szervezetekkel a hatékony működésük érdekében. Jelenleg 6 civil szervezet működik a településen, amelyek többségében a lakosság érdekeit figyelembe véve fogtak össze. Legfőbb céljaik a település fejlesztése, a nemzet és az európai értékek fenntartása, az egészségmegőrzés, a nyugdíjasok, időskorúak érdekképviselése és érdekvédelme, továbbá a szociális gondoskodás szervezése, az egyedülállók segítése, a társadalom alapvető és létfenntartó egységének, a családnak a védelme, támogatása és így tovább.

Jánosháza lakosságánál mindig is meghatározó szerepet töltött be a vallásosság, az egyház. Az egyes felekezetekhez tartozó lakosok száma változó volt, többször felcserélődött arányuk, hol az egyik, hol a másik vallás hívei képviselték magukat nagyobb számban. Napjainkban két vallás van jelen igazán, a római katolikus, illetve az evangélikus.

A településen számos művészeti csoport alakult ki, a hagyományok őrzése és a kultúra terjesztése érdekében. E kiemelkedő szerep mellett, a település hírnevét öregbítik a különböző helyi és megyei rendezvényeken, fesztiválokön való részvétellel.

Élénk és sokrétű sportélet jellemzi a nagyközséget, amelyet alátámaszt a kiépült intézményrendszer is. Számos országos és nemzetközi verseny lebonyolítására is lehetőség van. A sport világra sok alapítvány és egyesület is szerveződött. Jelenleg a labdarúgás és asztalitenisz külön klubként működik.

Díjugrató lovasversenyt rendeztek meg 2006 májusában a település területén, amelyet hagyományos rendezvényé váltottak át. Az évek folyamán a beruházásoknak köszönhetően a térségi szintről országos és nemzetközi futamok rendezésére emelték a színvonalat. Így a nemzetközi lovasversenyek lebonyolítására alkalmas lovas pálya kiépítésére is lehetőség volt.

Sikeres eredményeket érnek el továbbá az 1972-ben megalakult Tájfutó Egyesület tagjai is megyei, országos és nemzetközi versenyeken.

A Magyar Postagalamb Sportszövetség Nyugat-dunántúli Tagszövetsége jánosházi tagegyesületeként működik a Postagalambsport Egyesület, akik hazai és nemzetközi versenyeken és kiállításokon is részt vesznek.

Kerékpáros túrákat és versenyeket, az egészséges életmódra nevelést, az állóképesség fejlesztését és a természet megismerését tűzte ki célul a megalakult Kerékpáros Egyesület.

Jánosházán számos verseny- és szabadidő sportegyesület, illetve szakosztály működik. Mindegyiknek az a célja, hogy színessé tegyék a nagyközség sportéletét, továbbá megyei versenyeken, országos bajnokságokon, kupaküzdelmekben és nemzetközi versenyeken megtartsák és bővítsék Jánosháza hírnevét.

A kultúra és a hagyományok fenntartása, valamint a lakosság megmozgatása érdekében Jánosházán minden évben számos rendezvényt és ünnepi műsort szerveznek (ld. 1. melléklet).

A lakosságot és a közösséget érintő fontosabb eseményekről a helyi médián keresztül, a helyi televíziót és a település honlapját használva kerül sor a tájékoztatásra. A honlap jól áttekinthetően tartalmazza a hivatali ügyeket és helyi híreket. A képgalériában megtekinthetőek a rendezvényekről készült képek. A helyi televízió 1990 óta működik Jánosházán. A helyi kábeltévén keresztül heti kétszer, szerdán és pénteken háromórás adásidővel vetítenek. Adása elsősorban a helyi kulturális közéleti és sporteseményekről szól (Jánosháza pályázata, 2012).

5.8. A nagyközségi önkormányzat működése, gazdálkodása

A település működéséért felelős intézmény az önkormányzat. A pályázat utolsó pontjaként kell bemutatni ennek a szervnek a működését és gazdálkodást. A működésen belül részletezni kell a képviselő-testületet és szerveit, a képviselő-testületen belül annak bizottságait és feladatait, társulás esetén, annak célját, jellemzőit és az alá bevont települések sajátosságait. Itt kell megemlíteni továbbá a település társulásait, hazai és nemzetközi testvértelepülési kapcsolatait. Ebbe a fejezetbe tartozik még a polgármesteri hivatal felépítésének és a kisebbségi önkormányzatok tevékenységének bemutatása.

Az önkormányzat gazdálkodásához részletesen szemléltetni kell 1990-től az alakuló vagyoni helyzetet a költségvetésen és a központi támogatásokon keresztül, valamint a fejlesztések arányának és a lakosság hozzájárulás mértékének megfelelően.

Jánosháza Nagyközség Önkormányzatának képviselő-testülete 6 főből áll. Rendszeres működésével évente 18-20 ülést tart és átlagosan 180-200 határozatot hoz. A működése alá tartozó bizottságok számát 2010 óta négyről kettőre csökkentette, ezek a Kulturális, Oktatási, Szociális és Egészségügyi, illetve a Településfejlesztési Bizottságok. Mindkettő bizottság egy elnökből, valamint képviselő és külső tagokból áll.

Pénzügyi bizottságot 2000 fő feletti lakosság esetén kötelezően működtetnie kell az önkormányzatnak. A Pénzügyi és Településfejlesztési Bizottság főbb feladatai közé tartozik a közreműködés az önkormányzat gazdasági programjaiban és az éves költségvetés kidolgozásában, a véleménynyilvánítás a helyi adókról, az alapítványok létesítéséről, továbbá az intézmények pénzügyi tevékenységeinek figyelemmel kísérése és így tovább. A Kulturális, Oktatási, Szociális és Egészségügyi Bizottság feladataihoz sorolhatóak többek között az oktatási, közművelődési, egészségügyi és szociális intézmények vezetőinek véleményezése; az oktatási, kulturális és egészségügyi témájú előterjesztésekben, fejlesztésekben való közreműködés; a civil szervezetekkel való együttműködés; kisebbség egészségvédelmi és nevelő tevékenységek ellátása.

Jánosháza Polgármesteri Hivatalának működéséért felelős személy a jegyző, helyettese a Titkárság csoport vezetője. A polgármesteri hivatal szerkezeti felépítését a 2. melléklet tartalmazza.

Jánosházán egy Cigány Kisebbségi Önkormányzat szerveződött, amely már 1998 óta képviseli a kisebbséget. Jelenleg a testület négy főből áll és önálló gazdálkodással, havi rendszeres ülésekkel működik. Az Önkormányzat részt vesz az országos kisebbségi szervezetek munkájában, valamint meghatározó szerepet tölt be a helyi roma társadalom érdekképviselésében, hagyományainak és nyelvének megőrzésében.

A település több társulásnak is a tagja. Többségüknek ő alkotja a térségi központi szerepét, de tagja olyan társulásoknak is, amelyek a Celldömölki kistérségre fókuszálnak.

- *Intézményfenntartó Társulás:* Jánosháza intézményeinél már említett társulás, amely Duka, Karakó, Keléd, Kemenespálfa, Kissomlyó, és Nemeskeresztúr községek önkormányzatai hozták létre 1995-ben, azzal a céllal, hogy a szerződésben meghatározott intézményeket és szakfeladatokat közösen üzemeltessék, fenntartsák és fejlesszék.
- *Jánosháza Térsége Szennyvízelvezetési Beruházási Önkormányzati Társulás:* 2010-ben visszautasításra került Duka, Karakó, Keléd, Kemenespálfa, Kissomlyó, Nemeskeresztúr és Jánosháza önkormányzatok által közösen benyújtott szennyvízelvezetésére irányuló pályázat. A létrejött társulás célja a pályázat újbóli sikeres benyújtása és a tervezett beruházás kivitelezése.
- *Celldömölki Kistérség Önkormányzatainak Többcélú Társulása:* Célja, hogy a kistérség lakói minél nagyobb körben jussanak hozzá az önkormányzati szolgáltatásokhoz.
- *ZALAI SPA Hulladékgazdálkodási Társulás:* Az érintett önkormányzatok a Nyugat-Balaton és Zala folyó medence nagytérség településeinek szilárdhulladékaira kívánnak korszerű, hatékony és célszerű megoldást találni.

Az Önkormányzat az elmúlt két évtizedben stabil gazdálkodással működött. Folyamatos fejlődés mutatható ezen a területen. Bár az évek során a település kiadásai közel hétszeresére növekedtek, mellette a bevételek is arányosan változtak, így szinte minden évben meghaladta a község bevétele a kiadások összegét. Ez alól kivétel egyedül az 1997. év volt.

A bevételtöbblet megtartásában sokat segített az, hogy az Önkormányzat az infrastrukturális és gazdasági fejlesztéseit sikeres pályázatokkal támasztotta alá, valamint a település vezető tisztségviselői racionális hosszú távú tervek alapján tervezték és tervezik jelenleg is Jánosháza jövőjét. Az évek során jelentős mértékben nőttek az állami támogatások, viszont Jánosháza bevételének mindössze 20%-át teszik ki. Ugyanis a településen hangsúlyos a helyi adókból befolyt összeg, valamint a lakosság is kiemelkedő összeggel járul hozzá a település fejlesztéséhez.

Jánosházán a helyi adók tekintetében az építményadót, a magánszemélyek kommunális adóját és az iparüzési adót vezették be. Mind a három adónem mértékét a helyi sajátosságokhoz, az önkormányzat gazdasági követelményeihez és az adóalanyok teherviselő képességéhez mérten állapították meg. A helyi adónak az önkormányzati jövedelemszerzése mellett a gazdaság ösztönzésében, a vállalkozások letelepedésében és a munkahelyteremtésében is fontos szerepe van.

A kiadásokat mindig úgy tervezték meg az Önkormányzat vezető tisztségviselői, hogy kölcsön felvétel nélkül tudjon működni a település. Kiemelt figyelemmel fordult az Önkormányzat a fejlesztések és felújítások irányába, amelyek az összkidások minimum 10-20%-át tették ki.

Jánosháza úgy gazdálkodott mindig is, hogy az infrastruktúra fejlődjön és a lakosság életkörülményei javuljanak (Jánosháza pályázata, 2012).

6. A primer kutatás eredményei és értékelése a várossá nyilvánítási folyamat tükrében

Napjainkban fontossá vált az emberek számára, hogy milyen település-típusban is élnek. Szakdolgozatomnak is az a célja, hogy bemutassa és feltárja, hogy milyen lehetősége van a fejlettebb önkormányzatoknak a társadalmi felfogásban jelentős szerepet betöltő városi cím megszerzésére, ezért primer kutatásom fő iránya is ez volt.

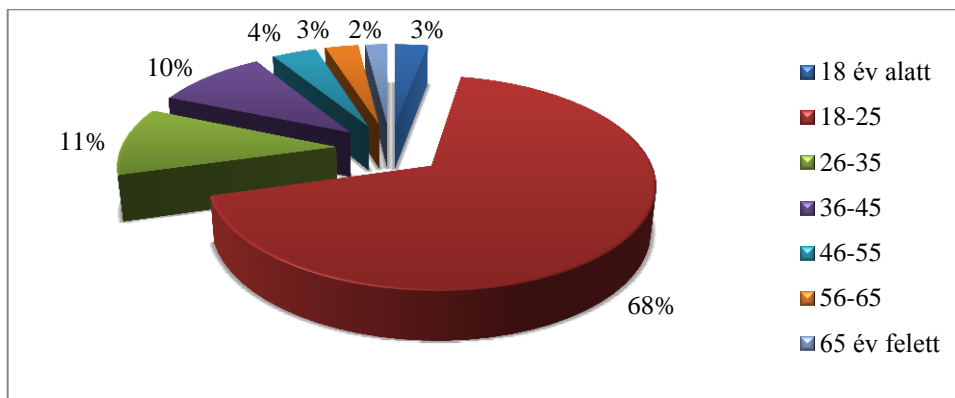
Az elsődleges információszerzésnek az volt a jelentősége, hogy feltárjam miként áll e kérdéshez a magyar lakosság. A mélyebb ok-okozati kapcsolat kimutatására kvalitatív módszert alkalmaztam. Egyik megközelítésből érdeklődéssel fordultam abba az irányba, hogy milyen tényezők teszik vonzóvá a magyar társadalom számára a várost. Másik megközelítésből pedig a jánosházi lakosság véleménye érdekelt, hogy miként érzékelték az őket körülvevő változásokat, változtatásokat, amikor a nagyközség megkapta a városi címet.

A primer kutatáshoz megfigyeléses és megkérdezéses módszerek közül választhattam, de az utóbbira volt lehetőségem és azon belül is elsődleges technikaként a kérdőíves megkérdezést alkalmaztam. Ezen eljárás árnyoldala, hogy a megkérdezettek esetleg nem őszintén válaszolnak, amellyel kutatásom eredményét torzítják. Elmondható azonban a visszajelzések alapján, hogy a válaszadók tudatában annak, hogy szakdolgozatom megírásában működnek közre, készségesen segítették munkámat.

A már említett megközelítésekhez kettő adatgyűjtést végeztem. Először általánosságban kérdeztem meg a Magyarországon élő embereket saját településük fejlettségéről és a helyben található infrastrukturális lehetőségekről. A felmérés célja az volt, hogy megvizsgáljam, miért szeretnék az emberek a számukra ideális településtípusban élni. Továbbá érdekelt, hogy mennyire vannak tisztában azzal, hogy a települések fejlettségét milyen tényezők teszik erősebbé, valamint mit is tehetnek fejlődés érdekében ők maguk. Ennek a kérdőívnek a terjesztéséhez az internet által nyújtott online módot alkalmaztam, így email-en és közösségi portálokon is meg tudtam osztani a kitöltők felé kérdéseimet (Dr. Majoros, 2011).

Összesen 204 válasz érkezett az ország több területéről. Ezt azért is találok fontosnak, mert más és más megközelítés fedezhető fel például a Dunántúlon vagy az Alföldön, továbbá más Budapest területén is.

2. ábra: A kérdőívet kitöltők korosztály szerinti megoszlása, 2014

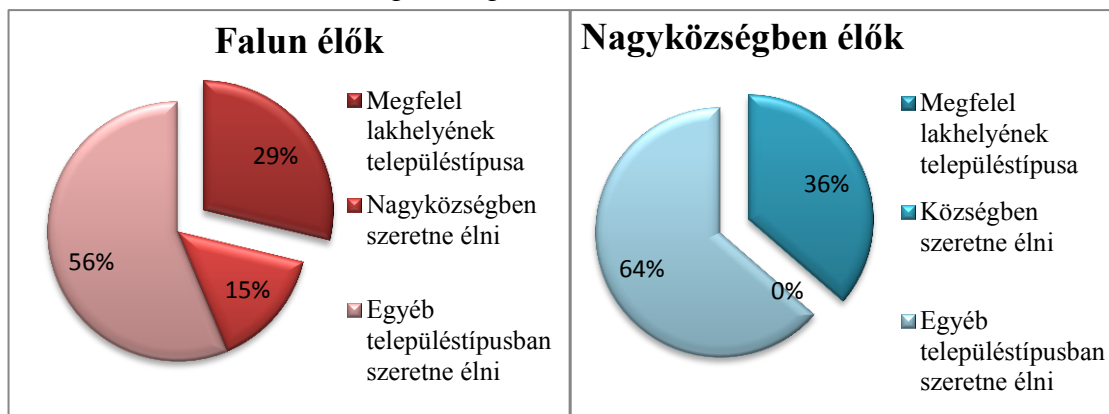
Forrás: Primer kutatás (kérdőív), 2014
Saját szerkesztés

A válaszadók jelentős hányadát a 18-25 év közötti korosztályba tartozók képezik, majd azonos aránnyal következnek a 26-35 és a 36-45 intervallumba tartozó személyek. Véleményem szerint ezek a korcsoportok azok is, akik nagymértékben befolyásolni tudják a fejlődés irányát.

Az adatok összegzése és elemzése alapján az alábbi következtetéseket vontam le:

A válaszadók segítségével minden település-típusban élők nézőpontját sikerült tanulmányoznom. Megvizsgáltam, hogy az emberek mennyire vannak megelégedve a jelenlegi lakóhelyükkel. Az összes válaszadó 47,8%-a szeret a jelenlegi település típusban élni és nem akar váltani. A válaszadók közül külön megvizsgáltam azoknak a véleményét, akik községben, illetve nagyközségben élnek.

3. ábra: Községekben és nagyközségekben élők véleményének megoszlása a település-típus változtatásáról, 2014

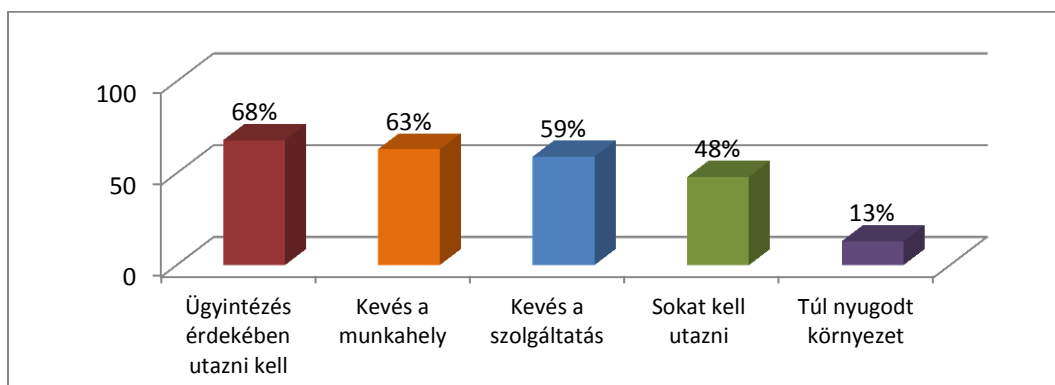

Forrás: Primer kutatás (kérdőív), 2014
Saját szerkesztés

A várt eredményként jelent meg, hogy a községekben élők 71 %-a szeretne egy nagyobb és erősebb titulussal rendelkező településbe költözni és csak 29%-nak felel meg, hogy községben él. A nagyközségek lakosságának 64%-a szeretné valamelyik város-típust lakóhelyének és csak 36%-nak jó a nagyközség.

A kérdőívemben azzal a kérdéssel is foglalkoztam, hogy milyen negatív hatást okoz a községekben (nagyközségekben) élés. Ezt mutatja a 4. ábra.

4. ábra: A községben és nagyközségben való élés hátránya

Forrás: Primer kutatás (kérdőív), 2014
Saját szerkesztés

A megadott tényezők közül a válaszadók 68%-a szerint az ügyintézés területén lehet a legjobban érezni annak hátrányát, hogy községben vagy nagyközségben laknak, mivel a település területén csak a helyi ügyintézésre van lehetőség. A közigazgatási ügyintézés helyszíne a járási hivatalok vagy kormányhivatalok, amelyek felkereséséhez a községekben és nagyközségekben élőknek utazniuk kell abba a városba vagy megyeszékhelyre, aminek térségébe tartoznak. Az árnyoldalak közül második helyen a munkahelyhiány áll. Azon felül a községekben élők 34%-át érte a munkahelye távolsága miatt. A különböző várostípusokban élőknel ez az arány mindössze 16%.

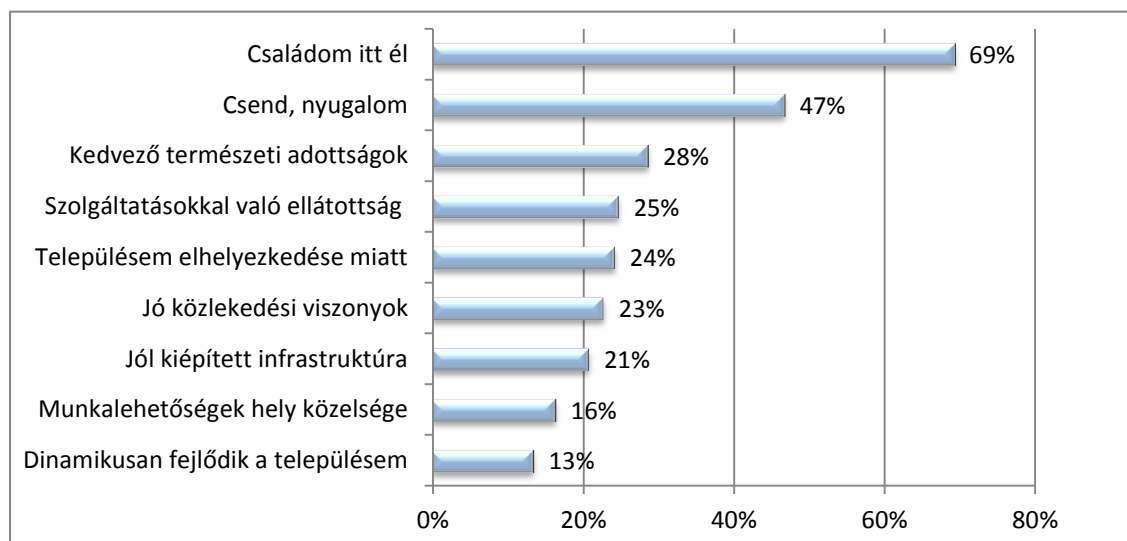
A válaszadók 59%-a jelölte meg a községek (nagyközségek) hátrányaként a településen nyújtott szolgáltatások mennyiségét. Közel 50%-a a községekben és nagyközségekben élőknek véli úgy, hogy számukra nem megfelelő, hogy sokat kell utazniuk szükségleteik kielégítésére. A községben (nagyközségben) élő válaszadók közül mindössze 8 ember dolgozik, vagy tanul lakóhelyén. Így napi szinten több órát kell tölteniük azzal, hogy munkahelyükre és oktatási intézményükbe eljussanak. A községekben élők több mint fele 50 km-es sugarú körben utazik naponta, ennél messzebbre csak azok a tanulók utaznak, akik többségében kollégiumban élnek hétköznaponként. Ez a heti fluktuálás szempontjából befolyásolja a népességszám dinamikáját. A közlekedési eszközök felhasználásának aránya is megmutatja, hogy a községben (nagyközségben) élők számára hátrányt jelent a napi utazás. A városok, a megyeszékhelyek és a főváros lakossága közül összesen 33 fő gyalog és 13 fő kerékpárral megy munkahelyére. Ezzel szemben a községekben és nagyközségekben gyalog 7 főnek és kerékpárral 3 főnek van lehetősége munkahelyére járni, azaz a község-típusokba élők közül 80 fő személygépjárművel vagy tömegközlekedési eszközzel tud csak a munkahelyére eljutni.

A válaszokból megfigyelhető az is, hogy a válaszadók ismerik azokat a tényezőket, amelyekkel az egyes települések fejlődését tudják segíteni. Az egyes települések lakossága a helyi adók befizetésével, a helyi munkavállalással, illetve a különböző támogatásokkal tud az önkormányzatok gazdálkodásához hozzájárulni. Gyermekek vállalásával a demográfiai adatok javulását segítik. Környezetvédelmi programokkal, utcafronton való kertészkedéssel, szelektív hulladékgyűjtéssel a környezetüket védik. Civil szervezetek tagságával, programok szervezésével és azokon való részvétellel a társadalmi életet támogatják. Az idősek és a hátrányos helyzetűek segítségével, jó magaviselettel, járőrözésekkel a szociális jólétet és közbiztonságot tartják

fenn. A válaszadók véleményét arról, hogy mivel támogatják településüket, az 5. mellékletben mutatom be.

Kutatásom következő szempontja volt azon tényezők feltárása, amelyek által „ragaszkodnak” az emberek lakóhelyükhöz, azaz melyek azok a tényezők, amelyek miatt fejleszteni kívánják településüket.

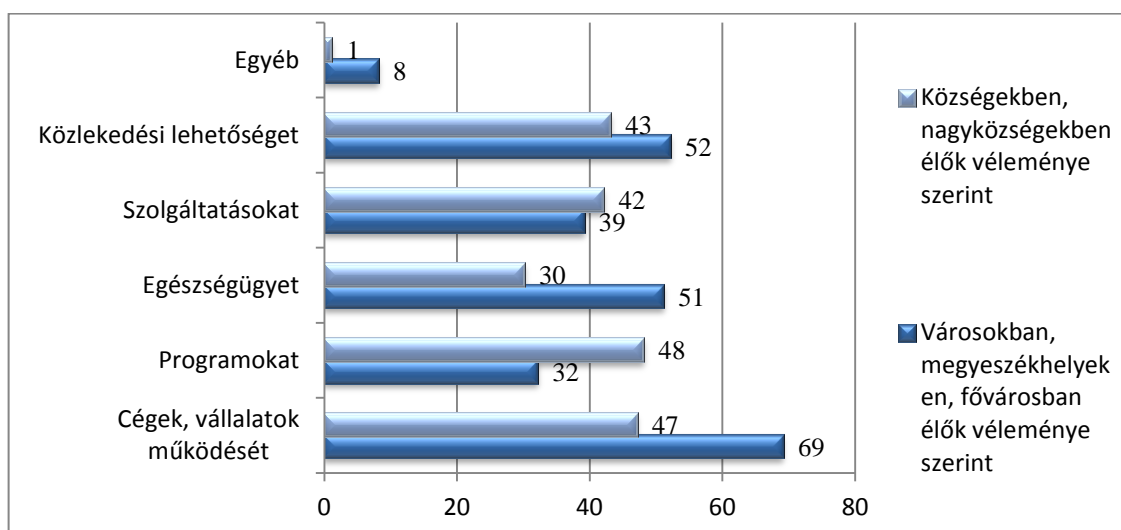
5. ábra: A lakóhelyhez való ragaszkodást meghatározó tényezők megoszlása a magyar lakosság véleménye szerint, 2014

Forrás: Primer kutatás (kérdőív), 2014
Saját szerkesztés

A mobilitás a leginkább akadályozó tényező. A válaszadók 69%-a a családdal és emlékekhez való kötődést választotta a település kedveltségét figyelembe véve. Második helyen álló faktor a csend és nyugalom hatása, amelyet a válaszadók 47%-a jelölt meg. Ehhez szorosan kapcsolódik a harmadik helyen álló, kedvező természeti adottság is. A települések elhelyezkedése és a hozzájuk kapcsolódó közlekedési viszonyok, továbbá a települések infrastruktúrája, illetve a munkahelyek távolsága csak ezek után következnek, legkevesebben látják kedvező tényezőként a településükön a dinamikus fejlődés megjelenését. Ezekkel az adatokkal egybecsengenek a lakosság által fejleszteni kívánt területek, amelyet mutat a 6. ábra.

6. ábra: Az egyes településeken való fejlesztendő területek megoszlása a magyar lakosság véleménye szerint, 2014

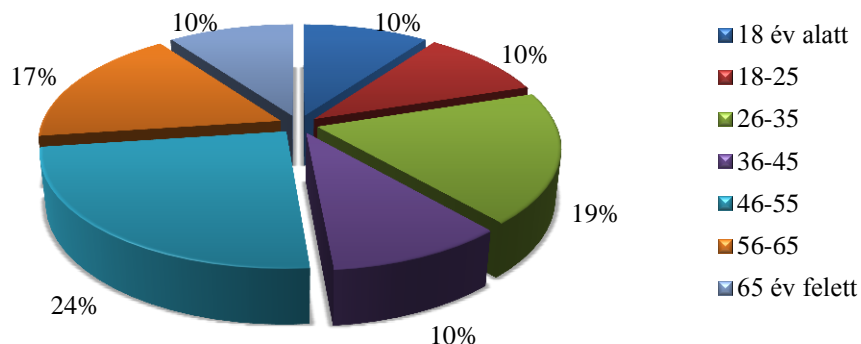

Forrás: Primer kutatás (kérdőív), 2014
Saját szerkesztés

Az adatokat különválasztottam aszerint, hogy a válaszadók községben, nagyközségben vagy valamely város típusban élnek-e. A magyar lakosság véleménye szerint a településükön leginkább fejlesztendő terület a cégek, vállalatok vonzása és működtetése. Második helyen a közlekedés javítása jelenik meg, ami vonatkozik egyrészt a tömegközlekedési lehetőségek növelésére, másrészt az utak minőségének javítására. Szerepükben közre játszik a már említett napi ingázások gyakorisága. A legtöbb ember a tömegközlekedési eszközökkel és a személygépjárművel való közlekedést veszi igénybe. A további területeken eltérő a véleménye a községekben és nagyközségekben élőknek a városokban, megyeszékhelyeken és fővárosban élőkkel. A magasabb státuszú településeknél különös módon a harmadik helyen az egészségügy fejlesztésének szükségessége áll, amit azért találtam érdekesnek, mivel a városokban megyeszékhelyeken és a fővárosban élők számára az egészségügyi ellátás nagyobb mértékben és könnyebben elérhető, mint a községekben és nagyközségekben élők számára.

A második kérdőívvel Jánosháza lakosságának véleményét vizsgáltam. Egyrészt arról gyűjtöttem információt, hogy milyen változást érzektek a helyiek a település fejlettségében a városi cím elnyerése előtti és a jelenlegi állapot között, másrészt arról, hogy a várossá nyilvánítási folyamatot miként élték meg. A helybeliek megkérdezését hagyományos papíralapú kérdőíven terjesztettem, amelyeket a látogatottabb intézményekben helyeztem el. Összesen 70 személy adott választ.

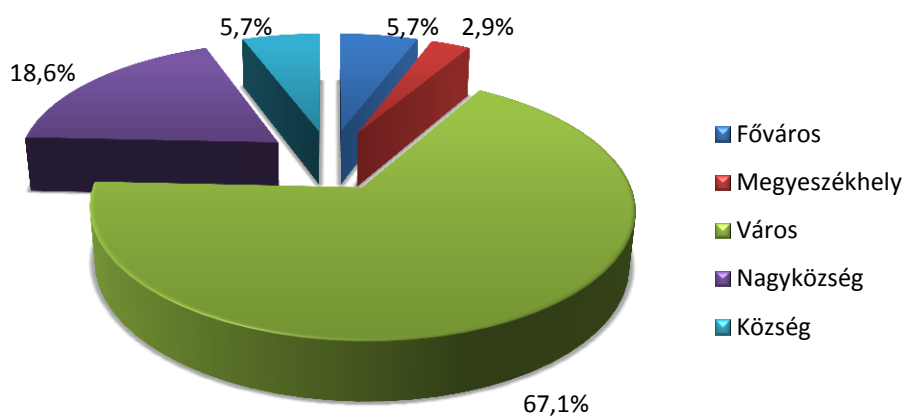
7. ábra: A kérdőívet kitöltők korosztály szerinti megoszlása, 2015

Forrás: Primer kutatás (kérdőív), 2015
Saját szerkesztés

Mindegyik korosztály a válaszadásban közel azonos létszámmal képviselte magát, így minden generáció véleménye megjelent.

8. ábra: A jánosházi lakosság vélemények megoszlása a település-típus választásáról, 2015

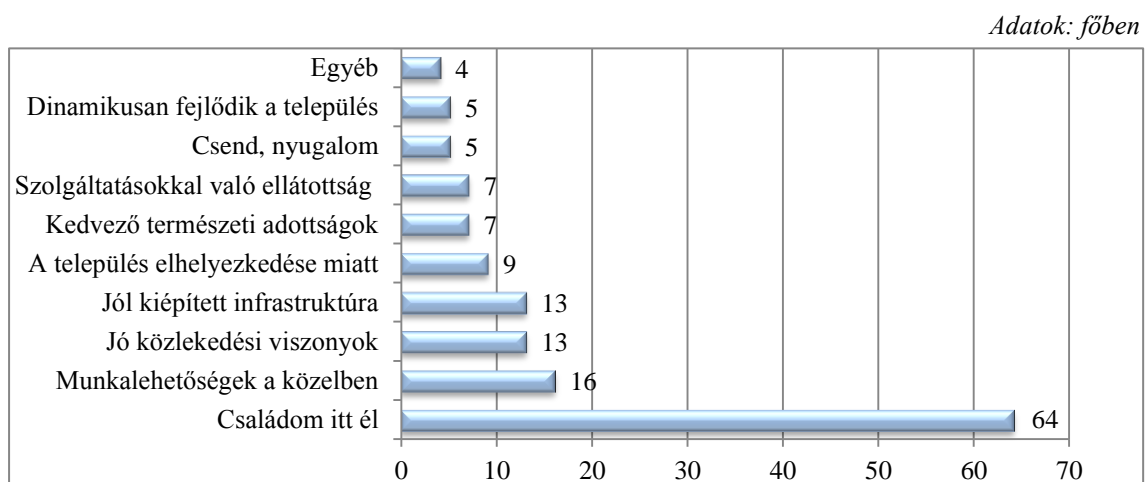
Forrás: Primer kutatás (kérdőív), 2015
Saját szerkesztés

A válaszadók több mint 67%-ának megfelel, hogy a jelenlegi település-típusban él, a jánosháziak közel 9%-a szeretne megyeszékhelyen vagy a fővárosban élni és közel 24%-a választaná a nagyközséget vagy községet. Jánosházáról elmondható azonban, hogy a kisvárosi jellegével közel áll a nagyközségi típushoz. Ezt a megállapítást erősíti,

hogy a községbe vagy nagyközségbe „vagyó” személyek vagy nem érznek különbséget a régi és a jelenlegi állapot között, vagy pozitív változást érzékeltek és/vagy szívesebben élnek Jánosházán.

Összességében tekintve a válaszadók 43%-a él szívesebben Jánosházán mióta a városi címet megkapta. Azok a személyek, akik nemmel válaszoltak a kérdésre, többségében nem tapasztaltak módosulást, ugyanakkor előfordul az a vélemény is, hogy a település pozitív irányba változott, mióta városként működik. Így az a következtetés vonható le, hogy a nemleges választ adókra nem volt hatással a folyamat abból a szempontból, hogy szívesebben élnek-e a városban. Jánosháza lakosságánál azok a tényezők, amik miatt kedvelik a települést, az első és utolsó helyen álló szempont kivételével különbözik az országos válaszoktól.

9. ábra: A lakóhelyhez való ragaszkodást meghatározó tényezők megoszlása Jánosháza lakosságának véleménye szerint, 2015

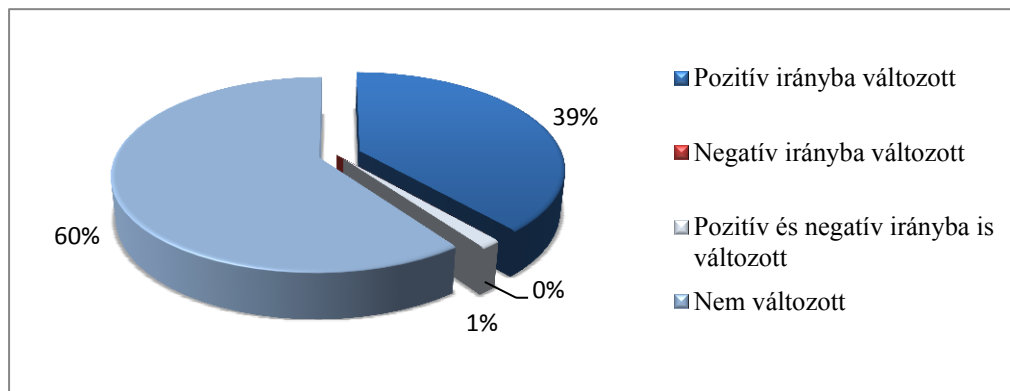
Forrás: Primer kutatás (kérdőív), 2015

Saját készítés

A legfontosabb szempont a jánosháziak számára is, hogy családjuk itt él és a legkevésbé meghatározó, hogy a település dinamikusan fejlődik. A két szempont között a legtöbben a munkahely adta lehetőségekkel vannak megelégedve, majd azt követően a jó közlekedési viszonyok és megközelíthetőség, valamint a jól kiépített infrastruktúra és közművekkel való ellátottság meghatározó tényező. Az országos perspektívánál második helyen álló csend és nyugalom Jánosházán a második legkevesebbet választott tényezőként jelenik meg. Ezeknek megfelelően kívánja a lakosság is a település fejlődését támogatni és ezek állapotján várja el az általa nem befolyásolható szereplők általi fejlesztési tevékenységeket is. A település fejlődéséhez való hozzájárulással segítették a helyiek a várossá nyilvánítási folyamatot is.

Megvizsgáltam, hogy a Jánosháza lakossága érez-e változást a település életében mióta elnyerte a városi címet. A vélemények megoszlását mutatja be a 10. ábra.

10. ábra: A jánosházi lakosság véleményének megoszlása a település változásának irányáról a városi cím elnyerése óta, 2015

Forrás: Primer kutatás (kérdőív), 2015
Saját szerkesztés

A válaszadók között van olyan személy is, aki szerint negatív irányba változott a település mióta város lett, azonban állítása szerint pozitív alakulás is megjelent. A további válaszadók 37%-a is kedvező módosulást vél felfedezni. A fennmaradó válaszadók úgy gondolják, hogy nem érznek különbséget a jelenlegi és a városi cím megkapása előtti állapot között. A település pozitív változását mutatják a megadott területekre kapott átlagok javulása is. A válaszok pontozása alapján megállapítható, hogy a szolgáltatások kivételével minden területen erősödés mutatkozik. Jelentősebb fejlődés a rendvédelem, a szórakozás és a kulturális programok, illetve az ügyintézés részeken volt. Az megadott területek ellátottságának helybeliek szerinti átlagos pontozása a 4. mellékletben található.

Jánosháza lakossága összességében támogatta a várossá nyilvánítási folyamatot és kis mértékben, de érzékeli annak kedvező hatását. A várossá nyilvánítást megelőző időszakban és jelenleg is segíti a fejlődést, hogy a település számára is megfelelő feltételekkel működjön.

7. Jánosháza és Lébény várossá nyilvánításának azonosságai és különbségei

Említésre került, hogy a városi cím megszerzése erősen viszonylagos. A pályázat értékelése során a legfontosabb szempont a térségi szerepkör, valamint a település fejlettsége. Más kritériumok nem szabályozzák ezt a folyamatot. A következőkben

Jánosháza összehasonlításra kerül egy ugyanabban az évben, 2013. júliusában városi címet kapó településsel, Lébénnyel. Megvizsgálom azt, hogy mennyire tág fogalom a fejlettség és a térségi szerep kérdése, mennyiben lehet elég kritériumnak tekinteni ezek használatát.

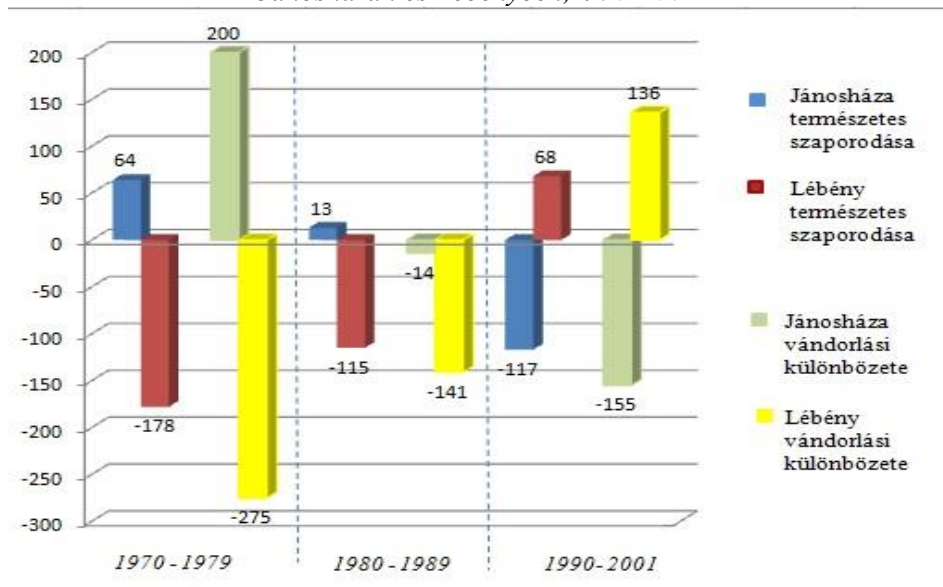
Lébény kiválasztásánál figyelembe vettem, hogy egy olyan településsel hasonlíthassam össze Jánosházát, amely ugyanakkor lett város, mint Jánosháza, így a fejlettségüket az idősíkon arányosan lehet összehasonlítani. A két község a térségének központi szerepét tölti be és közel azonos lélekszámmal rendelkeznek. A vizsgálathoz Lébény önkormányzati adatbázisa és a várossá nyilvánítási kezdeményezéshez kapcsolódó pályázat szolgált alapul a Jánosházáról szerzett adatok összevetéséhez.

Első szempont a pályázási viszonyok áttekintése volt. Megvizsgáltam honnan indult a kezdeményezés, illetve mekkora támogatást kapott a lakosságtól a folyamat. Jánosháza kezdeményezése, mint a korábbiakban már említettem, önkormányzati kezdeményezésű volt. Lébény esetében azonban egy külső javaslat érkezett. A Pécsi Tudomány Egyetem Természettudományi Intézet munkatársai keresték fel az önkormányzatot, miszerint megállapításuk szerint a település esélyes a városi cím elnyerésére és felajánlották a közreműködésüket a pályázati folyamatban. A képviselő-testület támogatta e kezdeményezést és általa a közigazgatási szolgáltatások bővülését (pl. okmányiroda vagy kormányablak létrehozása). Továbbá számításba vette a több, illetve városok számára elérhető pályázatokon való indulás lehetőségét. Mindkét önkormányzatnál együttműködő volt a lakosság. Jellemzően büszkeség töltötte el őket, remélve az ingatlanjaik értékének növekedését vagy újabb befektetők betelepülését. Legrosszabb esetben is csak olyan vélemények voltak, amely alapján nem látták, hogy több előnyhöz jutna a település városként.

A pályázatokon végig haladva megállapítható, hogy mindkét település jelentős történelmi múlttal rendelkezik, és egyaránt mezővárosi címet nyert. Jánosháza már a XVII. század közepén, Lébény pedig a XIX. században kapta meg e rangot.

A népességi mutatók alapján kijelenthető, hogy hasonló tendenciák jellemezték a lélekszámuk változásait. Lébény a történelme során a nyugati határ és Bécs közelsége által számos háborút és portyázást élt meg, ami népesség arányának többszöri változását eredményezte.

11. ábra: A természetes szaporodás és a vándorlás alakulása Jánosházán és Lébényben, 1970-2001

Forrás: KSH adatai alapján
Saját szerkesztés

Napjainkban mindkettő településnél a természetes fogyás és a népességvándorlás állapítható meg a népesség számának változásánál. Lébénynek azonban jelentős népességmegtartó ereje mutatható ki. Ezt az adatot támasztják alá az országos átlagnál is jóval kisebb értékű, 0,2%-os ütemű népesség fogyási mérték (Lébény pályázata, 2013; Jánosháza pályázat, 2012).

A foglalkoztatás tekintetében Lébényre jókora hatással van az M1-es autópálya általi ingázási lehetőség. Így jóval nagyobb az eljáró dolgozók aránya, viszont a településen dolgozó nem helyi lakosú munkavállalók száma alacsonynak mondható.

4. táblázat: A két település foglalkoztatottjainak ingázása, 2001

Adatok: %-ban

	Lébény	Jánosháza
Lakóhelyén dolgozók aránya	34,2	70,0
Településről eljáró dolgozó aránya	65,8	30,0
Településre bejáró dolgozók aránya	13,4	21,0
Településen dolgozók aránya az összlakossághoz képest	47,6	67,0

Forrás: KSH adatai alapján
Saját szerkesztés

A településeknél egyformán az ipar adja a legnagyobb munkalehetőséget, majd a terciér szektor következik, végül a legkisebb mértékben a mezőgazdaság. A településre bejáróknál különbség fedezhető fel, míg Jánosházán hasonló arány jellemző az egyes

nemzetgazdasági ágakban, addig Lébényben a bejárók közel 50%-a a szolgáltatások területén, 43%-a az iparban és 9%-a a mezőgazdaságban dolgozik.

A két nagyközség gazdaságát régebben a mezőgazdaság jellemezte, majd felváltotta az ipar és a szolgáltatásszektor dominanciája. A közlekedés-földrajzi helyzetre épülve lehetőségük van az önkormányzatoknak a vállalatok vonzására. Noha Jánosháza számára kedvező a két főútvonal, Lébény előnyösebb állapotot élvezhet az M1-es autópálya, valamint a három nagyváros közelsége révén. Az autópálya mellett Lébény Nagyközség Önkormányzata, Polgármesteri Hivatala és a Lébényi Ipari Park Kft. együttműködésben kereskedelmi, gazdasági, logisztikai, szolgáltató tevékenységre alkalmas teret építettek ki, amely pozitívumát mutatja, hogy a településen a regisztrált vállalkozások száma 333, amely jóval több a jánosházi 130 vállalkozáshoz képest. Mindkettő településnél az egyéni vállalkozók része jóval nagyobb mint a társas-vállalkozásoké. A 2010-es adatok alapján megállapítható az is, hogy bár a vállalati különbségeket sokat számítónak bizonyulnak, mégis Jánosháza a csekélyebb cégszáma ellenére is elérte Lébény iparüzési adóbevételét. Mindkét településen a maximális 2%-ot, illetve ideiglenes tevékenység esetén naptári naponkénti 5000 forintot állapítottak meg. Mindkét község vállalkozásai főképpen külföldi cégek beszállítói. Lébény az ipar és mezőgazdaság területén is elsősorban német érdekeltségű működő tőkét képes vonzani (Lébény pályázata, 2013; Jánosháza pályázata, 2012).

A kereskedelem szempontjából a két település helyben és a környező települések számára kellő mértékben ki tudja elégíteni szükségleteket. Lébényben a környező városok árnyékában nem működik dominánsan ez a szektor.

A turisztika lehetőségeit egyik település sem használja ki, pedig a környezet-földrajzi helyzetük, a természeti adottságuk, a kulturális és építészeti örökségek egyaránt kedvező feltételeket kínálnak. Szálláshelyek egyik helyen sem állnak jelentős számban rendelkezésre a turisták számára, valamint a vendéglátó egységek kínálata sem elégséges.

Lébény a gazdasági élet intézményei tekintetében abban különbözik Jánosházától, hogy saját pénzügyintézete, a Lébény és Vidéke Takarékszövetkezete áll tulajdonában, aminek 10 saját tulajdonú kirendeltsége is van.

A kommunális közműellátással a települések a városi szinten állnak. Nagyjából hasonló időszakban kerültek bevezetésre az egyes ellátások.

5. táblázat: Lébény és Jánosháza kommunális közműellátottság. 2013

Kommunális közmű	Lébény		Jánosháza	
	Bekötés éve	Bekötés aránya (%)	Bekötés éve	Bekötés aránya (%)
Ivóvíz ellátás	1983	100,0	1964	96,5
Villanyhálózat	1958	103,7	1950	100,0
Gázvezeték	1999	53,2	1984	65,2
Telefon szolgáltatás	1985	72,4	1990	36,0
Kábeltévé	1991	75,7	1995	79,9
Szennyvízcsatorna	1995	88,3	1998	81,0
Hulladék elszállítás	-	92,7	-	100,0

*Forrás: A KSH Tájékoztatási adatbázisa alapján
Saját szerkesztés*

Lébényben az áramellátás, a telefon- és kábeltévéhálózat, valamint a szennyvízcsatorna, Jánosházánál pedig az ivóvíz- és földgázellátás bevezetése történt meg korábban (Lébény pályázata, 2013; Jánosháza pályázata, 2012).

A település megközelíthetősége, mint napjaink egyik legfontosabb gazdaságtelepítő tényezője, kiemelkedő helyzetet teremt mindkét nagyközségnek. Jánosháza a térség, sőt a régió két fontosabb főútvonala és egyik nemzetközi vasút főútvonala mellett fekszik. Lébény pedig összeköttetésben van az M1-es autópálya és a 10. számú főút által Győr, Mosonmagyaróvár, Budapest, Bécs, Komárom városokkal. A községtől 3 km-re fekvő Mosonszentmiklóssal közös vasútállomása további lehetőséget nyújt a nemzetközi közlekedésre. Ugyanakkor Lébénynél csak személyi közlekedésre, Jánosházánál viszont áruszállításra is használják a vasúthálózatot (Lébény pályázata, 2013; Jánosháza pályázata, 2012).

Összességben mindkét település kedvező helyen fekszik a közlekedési útvonalak tekintetében.

A két településnél teljes mértékben kihasználták a természeti adottságok adta lehetőségeket a településhálózat kiépítésére. Lébény alföldies jellegű halmazos „nagytelepülés” képét mutatja, központjában megtartva a középkori jellegét. Nagyobb részét a házaknak a II. világháború után építették fel, mivel a történelem során többször kellett újjáépíteni azokat. Lébényt a nagyobb községekhez hasonló, enyhén városias

forma jellemzi. Jánosháza inkább kisvárosias és kertvárosias formát ölt. A komfortszintjük nagyjából hasonlóan, kielégítő mértékben ki van építve. Lébény területén a gazdasági terület jól elhatárolását segíti az ipari park kialakítása. A XXI. századra egyik legfontosabb elve lett a terület- és településfejlesztésnek a természet és a fenntartható településfejlesztés, amelynek részei:

- a természet- és a környezetvédelem,
- az építészeti és a települési örökség megőrzése,
- és a fenntartható ellátás mellett biztosítani kell a modernizáció feltételeit, vagyis az öfenntartó fejlődést meg kell valósítani.

Fontos cél, hogy a jövő generációjának fenntartsák a szükségletek kielégítéséhez szükséges feltételeket, amely nem csak a környezet szennyezés csökkentését, hanem a természeti táj értékeinek fenntartását, a város építette örökség védelmét és a település közösségében kialakult kultúrák megújulását jelenti. Ehhez kapcsolódóan elmondható, hogy mindkét település jelentős zöldterülettel rendelkezik. A községekben nagy kiterjedésű belterületen található zöldfelület. A zöldövezetek sokrétű lehetőséget adnak a lakosság számára a pihenésre és kikapcsolódásra. A természet mellett a történelmi örökségeket is védelmezik a települések. Mind az országos, mind a helyi műemlékek védelme szabályozva van (Meggyesi, 2006).

Az intézményrendszerüket tekintve a két település lényegesen meghaladja az alapszolgáltatások területét és vonzáskörzete túlmutat a települések határain. Lébény árnyoldalaként jelenik meg ezen a területen is a környező három nagyváros közelsége, így vonzáskörzete kisebb, mint a másik településé. Jánosháza nagy sugarú vonzásának alapja az is, hogy a község a környező településekkel közösen intézményi társulásként, a Batthyány Lajos Általános Művelődési Központba tartozva működteti az oktatási, kulturális és egészségügyi intézményeit. Külön működtetés alatt a katolikus iskola áll, amelynek fenntartója a Szombathelyi Egyházmegye. Lébényben az oktatás területén intézményegységekre választották szét az egyes intézeteket. Így jelenleg külön üzemel a Lébényi Általános Iskola Alapfokú Művészeti Iskola a Bezi és Mecséri Tagiskolákkal, valamint az óvoda úgy szint a Bezi és Mecséri Tagóvodával. Az óvodák és iskolák eszközei jól felszereltek. Lébény községnél az óvodát 2010-ben újjáépítették egy korszerű infrastruktúrával rendelkező akadálymentes épületként. Ugyanebben az évben az iskolát is felújították, ugyanúgy akadálymentesítetté vált. Lébénynél kiemelendő

még, hogy a 2009/2010-es tanévtől bevezetésre került a német nemzetiségi oktatás nyelvoktató oktatási formája. Mindkét településen működik zeneiskola is. Azonban Lébényben csak az általános iskolások részére tartanak tanítást, Jánosházán a képzés ötéves kortól egészen 22 évig támogatott. A középszintű oktatás mindenhol elindult, azonban az alacsony tanulói létszám miatt be kellett zárni. Jelenleg esti tagozatos tanításként működnek gimnáziumok a községekben (Lébény pályázata, 2013; Jánosháza pályázata, 2012).

A két településen a helyi történelem megőrzésének érdekében helytörténeti múzeumok működnek. Lébénynek mintegy 600 tárgyból álló állandó kiállítású gyűjteménye van az önkormányzat tulajdonában. Jánosháza közel 1000 tárgyból álló gyűjteménye pedig a Megyei Önkormányzat tulajdonában van, ám azokat múzeumi letétbe helyezi Jánosháza Nagyközség Önkormányzatánál.

A kultúra további erősítése érdekében a két községben könyvtár és művelődési otthon működik. Jánosháza tekintetében ezek ugyanúgy az intézményi társulás egységei, Lébénynél mindkettő külön létesítmény. Ugyanitt a Közösségi Ház 2012-ben újult meg pályázati forrásból az Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér kialakításával.

Az egészségügyi ellátás a településeknél csekély mértékben találhatóak meg, de meghaladja az alapellátási szintet. A községekben egyaránt egészségház épült, amelyekben kialakításra kerültek a háziorvosi és fogorvosi rendelők, védőnői szolgálati helyiségek és vizsgálók. Két körzettel praktizálnak a háziorvosok a községekben. Lébényben a felnőtt háziorvosok iskola- és ifjúság egészségügyi szolgálatot is ellátnak hétköznaponként 1 órás időtartammal. Jánosházán külön gyermekorvos rendel. Védőnői szolgálat egyaránt két fővel látja el az alapellátási feladatokat. A településeken fogászat is működik. Jánosháza ezen a területen nagyobb körzettel rendelkezik. Jánosházán a Korona Gyógyszertár Bt., Lébényben pedig a Koroknay Gyógyszerész Bt. foglalkozik gyógyszerek kereskedésével. Utóbbi Lébényen kívül két fiókgyógyszertárral képviselteti magát a szomszédos településeken (Lébény pályázata, 2013; Jánosháza pályázata, 2012).

Szociális gondoskodás szempontjából mind a két helységnél adottak a személyi és tárgyi feltételek. Jelenleg bölcsőde nem működik sehol sem. Az idősek gondozását végzi Lébényben az Idősek Klubja, a családokat és gyerekek támogatását pedig a mosonmagyaróvári székhelyű Gyermekjóléti és Családsegítő Szolgáltatás látja el. Kiemelt szempont, hogy nyáron az önkormányzat jóvoltából 16 gyermek kap ingyenesen étkeztetést a nyári szünetben, ezzel támogatva a rászorulókat. Jánosházán

kiterjed a Gondozási és Családsegítő Központ ellátás az Intézményfenntartó Társulás településeire. A legújabb szociális gondoskodást végző intézménye a településnek a Vas Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat és Gyermekotthon nevelőszülői háza, amely épületbe nevelőcsaládok lettek költöztetve.

Az intézményi szolgáltatások közül szempont még a közbiztonság védelme. Lébény külterületén található az M1-es autópálya lébényi csomópontjában lévő autópálya rendőrség. Ezen felül egy Körzeti Megbízott Iroda működik a Mosonmagyaróvári Rendőrkapitányság illetékességi területén. A tűzvédelmi feladatok ellátását önkéntes tűzoltó egyesületek látják el a településeken, amelyek a szükséges eszközökkel rendelkeznek. A pályázás évére kerül kialakításra egy tűzoltóórs Lébényben, amely nemcsak a nagyközséget, hanem 10 környező települést érint (Lébény pályázata, 2013; Jánosháza pályázata, 2012).

A települések szellemi, kulturális, hit- és sportélete gazdag hagyományokkal folyik. Számos civil és társadalmi szervezet működik, hogy a lakosság aktív életét biztosítsa, hagyományokat fenntartsa. A két zeneiskola által is meghatározó szerepet játszik a települések életében a zene, számos egyesület alakult erre alapozva. Számos programot szerveznek a kikapcsolódásra és sokrétű lehetőség kínálkozik a sportolás, testmozgásra. A két szomszédos határnak köszönhetően Lébény szoros kapcsolatot tart külföldi településekkel, akikkel kölcsönös látogatást tesznek a rendezvényeken (Lébény pályázata, 2013; Jánosháza pályázata, 2012).

Végül a pályázat utolsó részeként az önkormányzatok felépülése szerint elmondható, hogy Jánosháza önálló önkormányzatként működik, Lébény Közös Önkormányzati Hivatalba került Mosonszentmiklóssal és Mecsérrel. Bizottságok száma az előbbi településnél kettő, az utóbbinál pedig három. A pénzügyi bizottság mindkét településnél kötelező a 2000 főt meghaladó lakosságlétszám által.

A két település térségi szerepét reprezentálja a különböző társulásokban való tagság. Vannak olyan társulásaik, amelyeknek a községek alkotják a motorját és gesztorát, de tagjai olyanoknak is, amelyeknek más környékbéli város a központja.

Az önkormányzatok másik kapcsolattartó formája településekkel a testvérvárosi kapcsolat. Jánosházának jelenleg nincs testvértelepülése, ezzel szembe Lébény kettő településsel is erősíti a külföldi kapcsolatait, ezek a szlovákiai Pozsonyepérjes és a csehországi Vektrusy.

A két település költségvetése kiegyensúlyozott volt az elmúlt két évtizedben. Mindkettő községnél a bevételek kevesebb, mint 50%-át teszik ki a támogatások, így pozitív gazdálkodás jellemzi őket. Jánosházán egyedül 1997-ben haladták meg a bevételeket a kiadások. A költségvetés a további években az országos, illetve a világgazdasági tendenciákhoz megfelelően alakult. Fontos pozitívum, hogy a gazdasági válságot a szigorú költségvetésnek köszönhetően hitel nélkül sikerült átvészelnie. Lébénynél folyamatosan növekedő irány jellemzi a költségvetését az évek folyamán. Három kiemelkedő ugrás fedezhető fel az ipari övezet fejlődésével kapcsolatosan 1997-ben, 2003-ban, illetve 2008-ban. A 2010-es költségvetési év bevételei és kiadásai az előzőleg felsorolt évek értékeit is tetemes mértékben meghaladták, amely nagyszabású intézményfejlesztésre kapott több 100 millió forintos pályázati támogatásnak köszönhető. Ezáltal még egy évnyi költségvetési összeggel emelkedett mind a bevétel, mind a kiadás mértéke. Azonban ebben az évben kénytelen volt az önkormányzat egy nagyfokú hitelt felvenni. A felvett hitel teljes összegét átvállalta az állam a 2012-ben lefolyt adósságkonszolidáció által (Lébény pályázata, 2013; Jánosháza pályázata, 2012).

A pályázatok alapján megállapítható, hogy bár két hasonló fejlődési tényezővel rendelkező nagyközségről van szó, egy-egy adottság lényegesen különböző lehetőséget tud kínálni. Nehéz így konkrét pontozórendszert kialakítani. Az egyes mutatókat nem lehet önállóan alkalmazni, egymással szoros és kölcsönös kapcsolatban állnak.

Az összehasonlítás végső pontjaként a városi cím elnyerésének eredményei kerülnek vizsgálatra. A két község vezető tisztségviselőinek és lakosságának véleményénél hasonlóság fedezhető fel. A települések helyzetének tekintetében pozitív változást a státusz megszerzésével minimális mértékben érznek. Előnyként tekintenek arra, hogy a költségvetési törvényben szabályozott úgynevezett elismerhető hivatal létszám növekedett, aminek következtében a feladatokra felhasználható működési támogatások is növekedtek a költségvetési törvényben meghatározott számítási mód szerint. A jogosultságuk és kötelezettségek mértéke nem változott, továbbá még a pályázati lehetőségek tekintetében sem mutatkozik előny.

8. Következtetések, javaslatok

Összefoglalva elmondható, hogy város és város között is sok különbség fedezhető fel. Vannak, amelyeket nem lehet klasszikus értelemben városként behatárolni, ami által számos kritika érkezik mind a szakértők, mind a társadalom irányából, hogy szükség van-e még újabb városi címek adományozására. A jelenlegi szabályozás mellett azonban a potenciális városok köre akár több, mint 150 települést is takarhat. Ha ezek a községek megpályázzák a városi címet, akár 450 fölé is emelkedhet a városi jogállású települések száma, ami országos szinten indokolatlanul soknak tekinthető. Magyarország várostérképe alapján azt a következtetést lehet levonni, hogy még a jelenlegi 360 város sem fedi le arányosan a területet. A hézagok pótlására van szükség a további várossá nyilvánításokkal.

A kezdeményezés folyamatát jogi háttér szabályozza, viszont korlátai minimálisnak mondhatóak. Azok a községek, amelyek úgy vélik, hogy kellő fejlettséggel és térségi szereppel rendelkeznek, megpályázhatják a városi címet. Ezt valósította meg a szakdolgoztomban vizsgált település is, amely az előző ciklus utolsó előtti évében nyerte el a címet. Jánosháza példáján megfigyelhetők azok a mutatók, amelyek a település fejlettségét támasztják alá. A városi önkormányzatoknak az előírt feladatköröket a községeknél, nagyközségeknél magasabb színvonalon és nagyobb térségben kell ellátniuk. A feladatok ellátásának mértéke kerül bemutatásra a kezdeményezéshez kapcsolódó pályázatban, amelynek szempontjait kormányrendelet szabályozza. A pályázati dokumentum áttekintést ad a pályázó település múltjáról, jelenéről és jövőbe mutató terveiről. A bíráló bizottság megállapítja, hogy milyen szintű a kötelező és önként vállalt feladat ellátás és mennyire kiépített a hozzátartozó intézményrendszer. Lébény és Jánosháza összehasonlításából kirajzolódik, hogy a különböző adottságok mellett is azonos fejlettségi szinten tudnak állni települések. Ennek tükrében megállapítható, hogy bár a várossá nyilvánítás folyamatához a mutatószámok alkalmazása szükséges, de figyelembe kell venni az egyes befolyásoló tényezők kölcsönhatását is.

Véleményem szerint annak érdekében, hogy a már említett hézagos területek pótlásra kerüljenek, egy, az elbíráláshoz hasonló bizottságot kellene felállítani. A bizottság szakmai kutatásai által egy olyan listát lehetne készíteni, ami azokat a potenciális településeket tartalmazza, amelyek központi szerepet tudnának betölteni

ezen a várossal kiegészítendő térségeken. A listán szereplő községek támogatásával minden kétséget kizáróan egy olyan település nyújtaná be a kezdeményezést, amelynek a cím adományozásának indokoltsága mind az állam, mind a társadalom számára biztosított lenne.

Másik oldalról azért kérdőjelezzük meg a várossá nyilvánítás jelentőségét, mivel a városi rang az Ötv.-ben meghatározott önkormányzatok közötti jogi egyenlőség által értékét veszítette. Napjainkra úgymond tekintélye van a címnek. Jánosháza lakossági véleménye vizsgálatánál megállapítást nyert, hogy többségében nem érznek jelentős változást településük működésében. Nem járnak már a várossá avatással olyan előnyök, mint például a hetvenes években. Nem különül el egymástól a községi és városi normatíva. Ugyanakkor a vonzerőnek tűnő többletfeladatokhoz bevétel kiesésekkel kell számolniuk az önkormányzatoknak. Ennek javítása érdekében két lehetőség is felmerül. Az egyik megoldás az lehetne, ha a városi rangú települések számát addig csökkentik, amíg eléri a „hiteles” városképet. Felmerül a kérdés, hogy mi alapján lehetne megállapítani, hogy melyik várostól lehetne visszavenni a címet, hiszen mindegyik település joggal mondhatja, hogy megérdemelten nyerte el a rangot. A másik eshetőségként a városok érdemi emelkedését jelentheti egy olyan progresszív úton történő támogatás, amelyen keresztül az „elvárható” funkciókkal alig, vagy egyáltalán nem rendelkező városokat a kívánatos szintre „fejlesztnek”. Az újonnan kapott funkciókkal mind a település, mind a vonzáskörzete számára erősödnének a városi élet elemei.

Összességében elsődleges célnak tartom, hogy a várossá vált település és annak lakossága érzékelné a cím előnyét. Továbbá fontos, hogy a folyamat során láthatóvá váljon az a sok erőfeszítés, amit egy község (nagyközség) tesz, hogy a települése fejlődjön és elérje az „áhitott” címet.

9. Irodalomjegyzék

Szakkönyvek

1. **Enyedi, 2012:** Enyedi György: Városi világ. Budapest: Akadémiai Kiadó. 2012. ISBN 978 963 05 9232
2. **Illés, 2012:** Illés Iván: Regionális Gazdaságtan – Területfejlesztés. Budapest: Typotex Elektronikus Kiadó Kft. 2012. ISBN 978 963 279 697 0
3. **Dr. Majoros, 2011:** Dr. Majoros Pál: Tanácsok, tippek, trükkök nem csak szakdolgozatíróknak. Budapest: Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Zrt. 2011. ISBN 978-963-394-803-3

Tanulmányok, cikkek

4. **Dr. Csapó – Dr. Kocsi, 2009:** Dr. Csapó Tamás – Dr. Kocsis Zsolt: A várossá válás reformja. In: Területi Statisztika. 2008. november, 48. évf. 6. sz. p. 645-650.
5. **Dr. Dövényi, 2009:** Dr. Dövényi Zoltán: „Város az, ami magát annak nevezi”. In: Területi Statisztika. 2009. január, 49. évf. 1. sz. p. 3-7.
6. **Dr. Kocsis, 2008:** Dr. Kocsis Zoltán: Várossá válás Európában. In: Területi Statisztika. 2008. november, 11. (48.) évf. 6. sz. p. 713-723.
7. **Dr. Kulcsár, 2008:** Dr. Kulcsár J. László: Rendhagyó gondolatok a várossá nyilvánításról a megkésett fejlődés kontextusában. In: Területi Statisztika. 2008. szeptember, 48. évf. 5. sz. p. 509-515.
8. **Dr. Marosi, 2009:** Dr. Marosi Lajos: Új városokra várakozva. In: Területi Statisztika. 2009. július, 49. évf. 4. sz. p. 453-457.
9. **Pirisi – Dr. Trócsányi, 2009:** Pirisi Gábor – Dr. Trócsányi András: Így készül a magyar város. In: Területi Statisztika. 2009. március, 49. évf. 2. sz. 137-147.

Jogszabályok

10. A helyi Önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény
11. A területszervezési eljárásáról szóló 1999. évi XLI. törvény
12. Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény
13. A területszervezési eljárásról szóló 321/2012. (XI. 16.) Kormányrendelet

Internetforrások

14. **Dr. Bednay, 2011:** Dr. Bednay Dezső: Közigazgatási alapfogalmak. [PDF fájl]
Letöltés ideje: 2014.04.23.
Hozzáférés: http://www.nemokap.hu/jogi/cd/16_kozigazgatasi_alapfogalmak.pdf
15. **Dicső, 2010:** Dicső László: A helyi közszolgáltatások szervezése [PDF fájl].
Budapest: Demax Művek Felelős Kiadó. 2010. Letöltés ideje: 2014.04.23.
Hozzáférés:
<http://toosz.tsoft.hu/digitalcity/servlet/PublishedFileServlet/AAABGFOC/dicso-kozszoigaltatasok-p.pdf>
16. Önkormányzatiság Magyarországon [online]. Letöltés ideje: 2014.04. 23.
Hozzáférés: <http://www.kormany.hu/hu/mo/onkormanyzatisag-magyarorszagon>
17. A helyi önkormányzatokról [online]. Letöltés ideje: 2014.04. 23.
Hozzáférés: <http://www.tiszanet.hu/kozig/Honlap2001-11-18/cikk10.htm>
18. **Pirisi – Trócsányi:** Pirisi Gábor - Trócsányi András: Jogi háttér [online]. Letöltés ideje: 2015. 01.23. Hozzáférés:
http://www.varossanyilvanitas.hu/varossanyilvanitas_jogi.html
19. A hazai gyakorlat [online]. Letöltés ideje: 2015.01.23.
Hozzáférés: http://www.varossanyilvanitas.hu/varossanyilvanitas_jogi.html
20. **Trócsányi – Pirisi – Malatyinszki, 2007:** Trócsányi András – Pirisi Gábor- Malatyinszki Szilárd: A célnál fontosabb a bejárt út. Letöltés ideje: 2015.02.20.
Megjelent: Falu Város Régió. 2007/3. szám. Hozzáférés:
http://www.vati.hu/files/sharedUploads/docs/FVR/fvr_2007_3.pdf
21. **Pirisi – Trócsányi, 2007:** Pirisi Gábor – Trócsányi András: A várossá nyilvánítás mint a területfejlesztés eszköze? A városi cím elnyerésének területpolitikai vonatkozásai. Letöltés ideje: 2015.03.13. Megjelenés: Területfejlesztés és Innováció. 2007. december 14. 1. v. 2. sz. p. 2-8. Hozzáférés:
http://www.terinno.hu/szamok/teruletfejlesztes_es_innovacio_2007_2.pdf
22. **Meggyesi, 2006:** Meggyesi Tamás: Településfejlesztés. Budapest. 2006. Letöltés ideje: 2015.01.12. Hozzáférés:
<http://www.urbanisztika.bme.hu/segedlet/telepulesfejlesztes-jegyzet.pdf>
23. **Dr, Jám bor, 2008:** Dr. Jám bor : A közigazgatás rendszere. Letöltés: 2014. 04.23. Hozzáférés: <https://epitesijog.hu/magyarazatok/kozigazgatasi-eljaras/38-a-kozigazgatas-rendszere>

Egyéb

24. **Jánosháza pályázata, 2012:** Jánosháza Nagyközség Önkormányzata:
Jánosháza nagyközség várossá nyilvánításának kezdeményezése. Jánosháza.
2012.
25. **Lébény pályázata, 2013:** Lébény Nagyközség Önkormányzata: Várossá
nyilvánítási kezdeményezés Lébény. Lébény. 2013.

10. Ábra- és táblázatjegyzék

Ábrajegyzék

1. ábra: *Várossá nyilvánított települések száma, 1991-2013*
2. ábra: *A kérdőívet kitöltők korosztály szerinti megoszlása, 2014*
3. ábra: *Községekben és nagyközségekben élők véleményének megoszlása a település-típus változtatásáról, 2014*
4. ábra: *A községben és nagyközségben való élés hátránya*
5. ábra: *A lakóhelyhez való ragaszkodást meghatározó tényezők megoszlása a magyar lakosság véleménye szerint, 2014*
6. ábra: *Az egyes településeken való fejlesztendő területek megoszlása a magyar lakosság véleménye szerint, 2014*
7. ábra: *A kérdőívet kitöltők korosztály szerinti megoszlása, 2015*
8. ábra: *A jánosházi lakosság vélemények megoszlása a település-típus választásáról, 2015*
9. ábra: *A lakóhelyhez való ragaszkodást meghatározó tényezők megoszlása Jánosháza lakosságának véleménye szerint, 2015*
10. ábra: *A jánosházi lakosság véleményének megoszlása a település változásának irányáról a városi cím elnyerése óta, 2015*
11. ábra: *A természetes szaporodás és a vándorlás alakulása Jánosházán és Lébényben, 1970-2001*

Táblázatjegyzék

1. táblázat: *A közszolgáltatások csoportosítása*
2. táblázat: *Jánosháza vállalatainak helyi és bejáró foglalkoztatottjai számának alakulása, 2012*
3. táblázat: *Jánosháza kiskereskedelmi egységei, 2010*
4. táblázat: *A két település foglalkoztatottjainak ingázása, 2001*
5. táblázat: *Lébény és Jánosháza kommunális közműellátottsága, 2013*

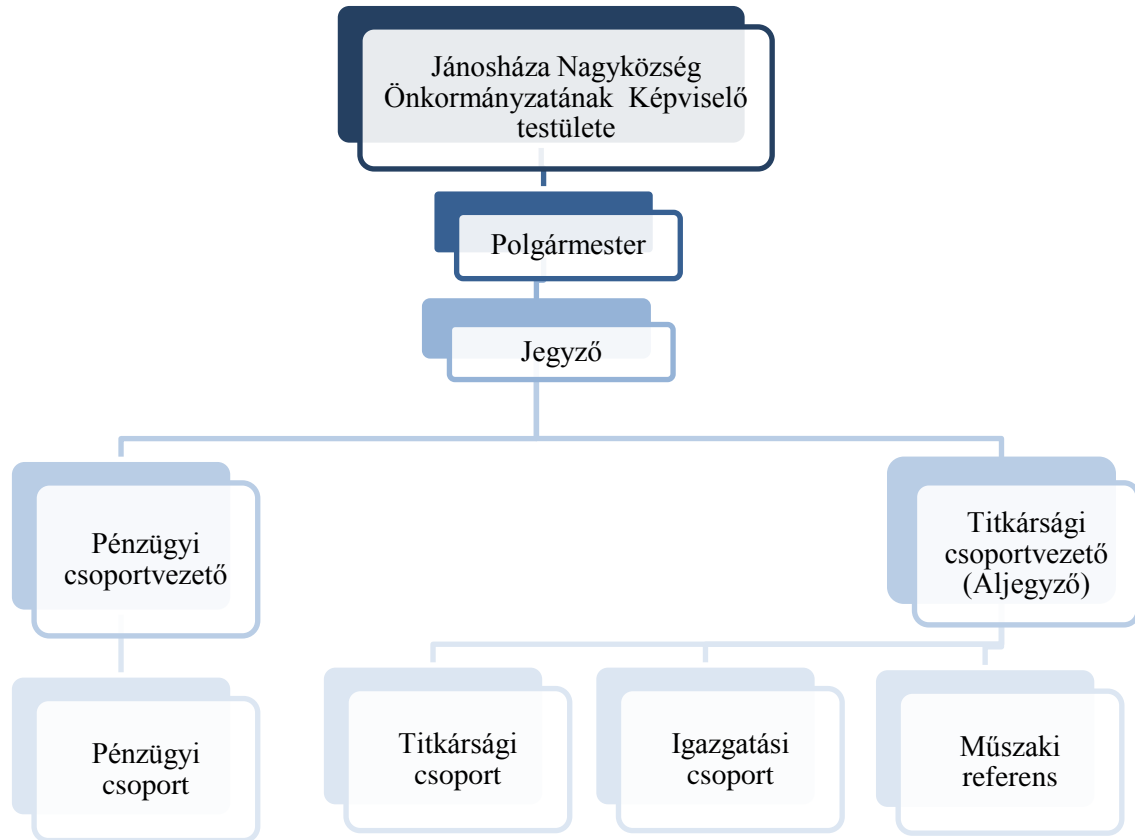
11. Mellékletek

- 1. melléklet: Jánosháza jelentősebb rendezvényei, 2013*
- 2. melléklet: Jánosháza Polgármesteri Hivatalának szerkezeti felépítése, 2013*
- 3. melléklet: Kérdőív a település fejlettségéről*
- 4. melléklet: Kérdőív Jánosháza várossá nyilvánításáról*
- 5. melléklet: A magyar lakosság véleménye az általa nyújtott fejlesztési tényezőkről, 2015*
- 6. melléklet: Az egyes területek ellátottsági szintjének átlaga a lakosság pontozása alapján, 2015*

1. melléklet: Jánosháza jelentősebb rendezvényei, 2013

Sorszám	Megnevezés
1.	<i>Magyar Kultúra Napja</i>
2.	<i>Nőnap</i>
3.	<i>Éneklő Ifjúság Kórustalálkozó és Népdaléneklő Verseny</i>
4.	<i>Batthyány Kupa</i>
5.	<i>Gyermeknap</i>
6.	<i>Hősök napja</i>
7.	<i>Trianoni emlékműsor</i>
8.	<i>Keresztelő Szent János ünnepe</i>
9.	<i>Falunap</i>
10.	<i>Népmese napja</i>
11.	<i>Idősek napja</i>
12.	<i>Október 6. Nemzeti gyásznap</i>
13.	<i>Amatőr Együttesek Találkozója</i>
14.	<i>Márton napi libaséta</i>
15.	<i>Adventi Gyertyagyújtás</i>
16.	<i>Adventi hangverseny</i>
17.	<i>Egyedülállók karácsonya</i>
18.	<i>Karácsonyi koncert</i>

2. melléklet: Jánosháza Polgármesteri Hivatalának szerkezeti felépítése, 2013

3. melléklet: Kérdőív a település fejlettségéről

Kérdőív település fejlettségéről

Kedves Kitöltő!

Kovács Dorottya vagyok a Budapesti Gazdasági Főiskola - Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg Közszolgálati szakos, 2. évfolyamos hallgatója.

A következő kérdőív kitöltésével a Tudományos Diákköri dolgozatomhoz kérem segítségét. A Tudományos Diákköri dolgozatom témája Jánosháza várossá nyilvánítása.

Előre is köszönöm, hogy kitölti kérdőívemet!

*Kötelező

1. Ön Jánosházán lakik? *

- igen
- nem

2. Mi az Ön neme? *

- nő
- férfi

3. Melyik korosztályba tartozik? *

- 18 év alatt
- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56-65
- 65 felett

4. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége? *

- 8 általános
- Szakmunkásiskola
- Érettségi
- Technikum
- Felsőfokú szakképesítés
- Főiskola/Egyetem

5. Mi az Ön foglalkozása? *

- tanuló
- alkalmazott
- közép vezető
- vezető
- munkanélküli

6. Mennyi az egy főre jutó nettó jövedelem az Ön családjában? *

- 50 000 Ft alatt
- 50 000 - 100 000 Ft
- 100 000 - 200 000 Ft
- 200 000 Ft felett

7. Hol lakik Ön? *

- Fővárosban
- Megyeszékhelyen
- Városban
- Nagy községben
- Falun

8. Milyen hátrányait érzi annak, hogy nem városban él?

(kitöltése akkor kötelező, amennyiben községben vagy faluban él)

- Ügyintézés érdekében utazni kell
- Kevés a munkahely
- Túl nyugodt nyugodt környezet
- Kevés szolgáltatás
- Sokat kell utazni

9. Milyen település típusban szeretne lakni? *

- Fővárosban
- Megyeszékhelyen
- Városban
- Nagy községben
- Falun

10. Milyen mesze található az Ön munkahelye/iskolája a lakóhelyétől? *

- Településemen
- 1-25 km
- 26-50 km
- 51-100 km
- 100-200 km
- 200 km-nél messzebb

11. Mivel közlekedik munkahelyére/iskolájába? *

- gyalog
- kerékpárral
- tömegközlekedési eszközzel
- autóval
- Egyéb:

12. Akadályozta Önt bármiben a munkája során az, hogy hol lakik? *

- igen
- nem

13. Ha az előző kérdésre igennel válaszolt, milyen akadályt okozott?

- nem kaptam munkahelyet
- elkéstem
- elbocsátottak a munkahelyemről
- Egyéb:

14. Miért szereti jelenlegi települését? *

- Családom itt él
- Településem elhelyezkedése miatt
- Kedvező természeti adottságok
- Csend, nyugalom
- Jól kiépített infrastruktúra, közművekkel való ellátottság
- Munkalehetőségek helyben vagy a közeli városban
- Dinamikusan fejlődik a településen
- Jó közlekedési viszonyok, könnyű elérhetőség
- Szolgáltatásokkal való ellátottság (pl.: orvosi ellátás, fodrász, szórakozás)
- Egyéb:

15. Milyen mértékűnek érzi településén az alábbi szempontok ellátottságát? *

(Pontozza egytől ötig: 1=nagyon gyenge, 5=nagyon erős)

	1	2	3	4	5
Egészségügy	☐	☐	☐	☐	☐
Rendvédelem (rendőrség, polgárőrség)	☐	☐	☐	☐	☐
Szórakozási lehetőség (pl. bál, disco)	☐	☐	☐	☐	☐
Kulturális programok	☐	☐	☐	☐	☐
Sportolási lehetőségek	☐	☐	☐	☐	☐
Élelmiszer vásárlás	☐	☐	☐	☐	☐
Iskoláztatás	☐	☐	☐	☐	☐
Munkalehetőség	☐	☐	☐	☐	☐
Közlekedés	☐	☐	☐	☐	☐
Ügyintézés	☐	☐	☐	☐	☐
Szolgáltatások (pl. kozmetika, fodrász, stb.)	☐	☐	☐	☐	☐
Környezetvédelem (természetvédelem, hulladékgyűjtés)	☐	☐	☐	☐	☐
Mezőgazdaság	☐	☐	☐	☐	☐

16. Hol tudja az ügyintézéseket végrehajtani? *

- Helyi önkormányzatnál
- Körjegyzőségnél
- Lakóhelyemen megtalálható hivataloknál (pl. Kormányablak, Országos Egészségügyi Pénztár)
- Lakóhelyemhez legközelebbi városban
- Megyeszékhelyen

17. Mit fejlesztene településén? *

- Cégek, vállalatok működését
- Közlekedési lehetőséget
- Egészségügyet
- Szolgáltatásokat
- Programokat
- Egyéb:

18. Mivel járul hozzá települése fejlődéséhez? *

19. Kérem, jellemezze egy szóval települését! *

Küldés

4. melléklet: Kérdőív Jánosháza várossá nyilvánításáról

Jánosháza várossá nyilvánítása

Kedves Jánosházi Lakos!

Kovács Dorottya vagyok a Budapesti Gazdasági Főiskola - Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg Közzolgálati szakos, 3. évfolyamos hallgatója.

A következő kérdőív kitöltésével a Szakdolgozatomhoz kérem az Ön segítségét, amelynek témája Jánosháza várossá nyilvánítása.

Kérdőívemmel papír- és elektronikus formában is találkozhat. Kérem, hogy a valós statisztika érdekében csak egyszer szíveskedjék kitölteni.

Előre is köszönöm segítségét!

*Kötelező

1. Mi az Ön neme? *

- Nő
- Férfi

2. Melyik korosztályba tartozik? *

- 18 év alatt
- 18-25
- 26-35
- 36-45
- 46-55
- 56-65
- 65 év felett

3. Mi a legmagasabb iskolai végzettsége? *

- 8 általános
- Szakmunkásiskola
- Érettségi
- Technikum
- Felsőfokú szakképesítés
- Főiskola/Egyetem

4. Mi az Ön foglalkozása *

- tanuló
- alkalmazott
- közép vezető
- vezető
- munkanélküli
- Egyéb:

5. Mennyi az egy főre jutó nettó jövedelem az Ön családjában?

- 50 000 Ft alatt
- 50 000 - 100 000 Ft
- 100 000 - 200 000 Ft
- 200 000 Ft felett

6. Milyen település típusban szeretne lakni? *

- Fővárosban
- Megyeszékhelyen
- Városban
- Nagy községben
- Faluban

7. Miért szeret Jánosházán élni? *

(Válassza ki az összeset, amely érvényes.)

- Családom itt él
- A település elhelyezkedése miatt
- Kedvező természeti adottságok
- Csend, nyugalom
- Jól kiépített infrastruktúra, közművekkel való ellátottság
- Munkalehetőségek helyben vagy a közeli településeken
- Dinamikusan fejlődik a település
- Jó közlekedési viszonyok, könnyű elérhetőség
- Szolgáltatásokkal való ellátottság (pl.: orvosi ellátás, fodrász, szórakozás)
- Egyéb:

8. Szívesebben él Ön Jánosházán mióta várossá nyilvánították? *

- Igen
- Nem

9. Ön szerint változott e a település, amióta várossá nyilvánították? *

- Igen, pozitív irányba változott
- Igen, negatív irányba változott
- Igen, pozitív és negatív irányba is változott
- Nem érzek különbséget

10. Mely területen változott pozitív irányba a település? *

(Amennyiben úgy gondolja nem változott pozitív irányba, kérem egy mínusz ("-") jelet írjon be)

11. Mely területen változott negatív irányba a település? *

(Amennyiben úgy gondolja nem változott negatív irányba, kérem egy mínusz ("-") jelet írjon be)

12. Milyen szintűnek ítélte meg településén az alábbi ellátottságot a várossá nyilvánítás előtt? *

(Pontozza egytől ötig: 1 = nagyon gyenge 5=nagyon erős. Soronként csak egy oválist jelöljön be.)

	1 (nagyon gyenge)	2 (gyenge)	3 (közepes)	4 (erős)	5 (nagyon erős)
Egészségügy	☐	☐	☐	☐	☐
Rendvédelem (rendőrség, polgárőrség)	☐	☐	☐	☐	☐
Szórakozási lehetőség (pl. bál, disco)	☐	☐	☐	☐	☐
Kulturális programok	☐	☐	☐	☐	☐
Sportolási lehetőségek	☐	☐	☐	☐	☐
Élelmiszervásárlás	☐	☐	☐	☐	☐
Iskoláztatás	☐	☐	☐	☐	☐
Munkalehetőség	☐	☐	☐	☐	☐
Közlekedés	☐	☐	☐	☐	☐
Ügyintézés	☐	☐	☐	☐	☐
Szolgáltatások (pl. kozmetika, fodrász)	☐	☐	☐	☐	☐
Környezetvédelem (természetvédelem, hulladékgyűjtés)	☐	☐	☐	☐	☐
Mezőgazdaság	☐	☐	☐	☐	☐

13. Milyen szintűnek ítéli meg településén az alábbi ellátottságot a várossá nyilvánítás óta? *

(Pontozza egytől ötig: 1=nagyon gyenge 5=nagyon erős. Soronként csak egy oválist jelöljön be.)

	1 (nagyon gyenge)	2 (gyenge)	3 (közepes)	4 (erős)	5 (nagyon erős)
Egészségügy	☐	☐	☐	☐	☐
Rendvédelem (rendőrség, polgárőrség)	☐	☐	☐	☐	☐
Szórakozási lehetőség (pl. bál, disco)	☐	☐	☐	☐	☐
Kulturális programok	☐	☐	☐	☐	☐
Sportolási lehetőségek	☐	☐	☐	☐	☐
Élelmiszer vásárlás	☐	☐	☐	☐	☐
Iskoláztatás	☐	☐	☐	☐	☐
Munkalehetőség	☐	☐	☐	☐	☐
Közlekedés	☐	☐	☐	☐	☐
Ügyintézés	☐	☐	☐	☐	☐
Szolgáltatások (pl. kozmetika, fodrász)	☐	☐	☐	☐	☐
Környezetvédelem (természetvédelem, hulladékgyűjtés)	☐	☐	☐	☐	☐
Mezőgazdaság	☐	☐	☐	☐	☐

14. Mit fejlesztene Jánosházán? *

(Válassza ki az összeset, amely érvényes.)

- Cégek, vállalatok működési lehetőségeit
- Cégek, vállalatok alapítását
- Közlekedést
- Egészségügyi ellátást
- Szolgáltatásokat
- Kulturális Programokat
- Egyéb:

15. Ön szerint volt-e kellő beleszólása a várossá nyilvánítás folyamatába? *

- Igen
- Nem

16. Mivel járult hozzá, hogy Jánosháza város lehessen? *

17. Mivel járul hozzá Jánosháza jelenlegi fejlődéséhez? *

18. Kérem jellemezze egy-két szóval települését! *

Küldés

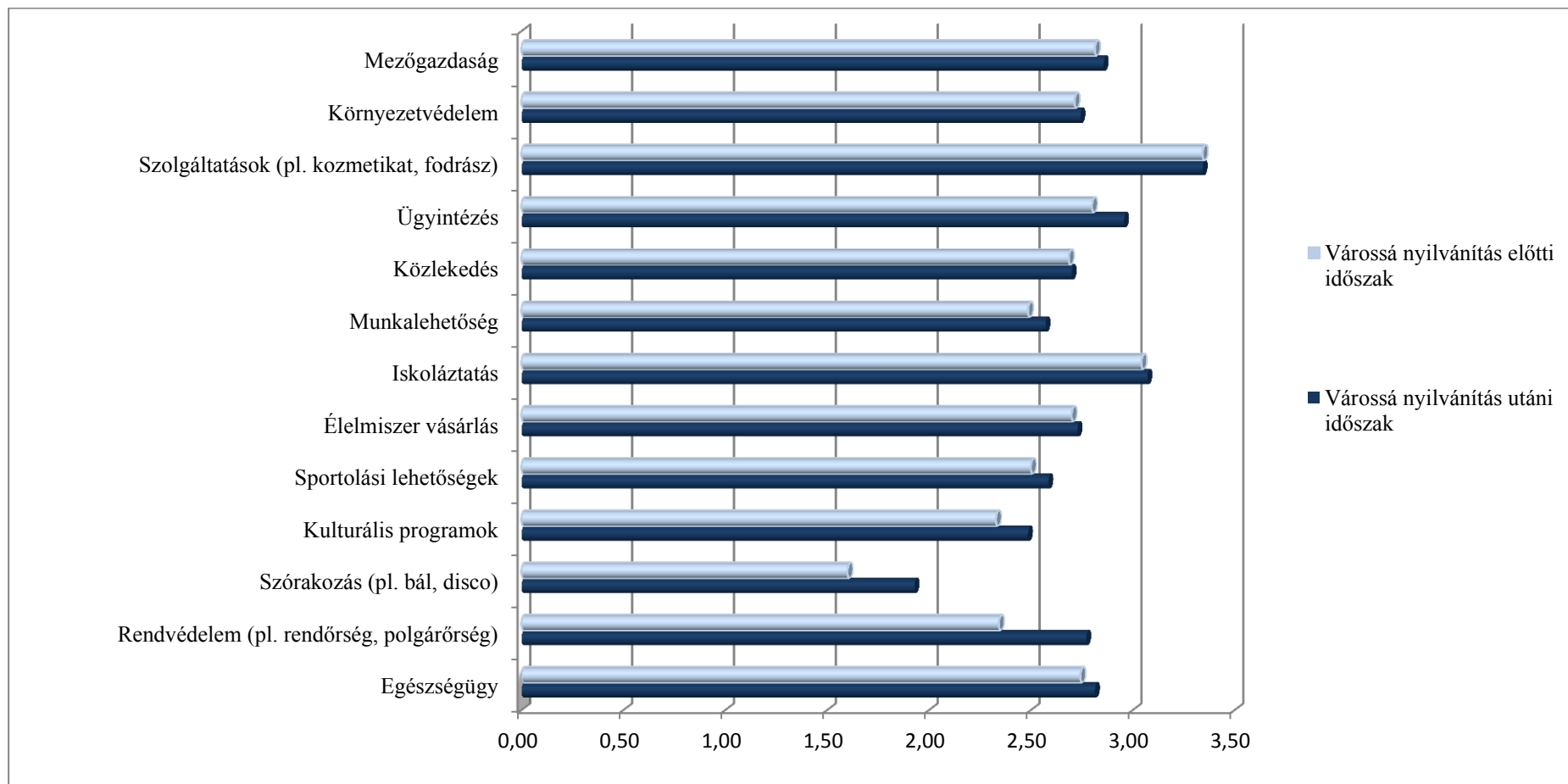
5. melléklet: A magyar lakosság véleménye az általa nyújtott fejlesztési tényezőkről, 2015

Sorszám	Megnevezés
1.	Önkéntes munkával
2.	Kulturális programokon való segítséssel
3.	Környezettudatossággal, környetre való figyelemmel
4.	Sport és kulturális életben való aktív részvétel.
5.	Szakmai munkával
6.	Tanulmányokkal
7.	A faluval kapcsolatos észrevételek jelzésével a polgármesternek
8.	Helyi termelőként való foglalkozással
9.	Az információáramlás segítségével
10.	Fásítással
11.	Adó befizetésével
12.	Közösségi felelősségvállalással
13.	Szolgáltatások bővítésével
14.	Lakókörnyezet tisztán/karban tartásával
15.	Lóbérlési lehetőség nyújtásával
16.	Munkavállalással
17.	Szemétszedéssel
18.	Civil szervezetek, egyesületek tagságával
19.	Anyagi támogatásokkal
20.	Településben éléssel
21.	Település mesterséges és természetes környezetének óvásával
22.	Család alapításával
23.	Példamutató magatartással
24.	Technikai eszközök javítása

Forrás: Primer kutatás (kérdőív), 2015

Saját szerkesztés

6. melléklet: Az egyes területek ellátottsági szintjének átlaga a lakosság pontozása alapján, 2015

*Forrás: Saját készítésű kérdőív alapján
Saját szerkesztés*

SZERZŐI NYILATKOZAT

Alulírott, **Kovács Dorottya** büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a szakdolgozatomban foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, és az abban leírtak a saját, önálló munkám eredményei.

A szakdolgozatban felhasznált adatokat a szerzői jogvédelem figyelembevételével alkalmaztam.

Ezen szakdolgozat semmilyen része nem került felhasználásra korábban oktatási intézmény más képzésén diplomaszerezés során.

Zalaegerszeg, 2015. május 21.

hallgató aláírása

ÖSSZEFOGLALÁS

Hogyan legyünk városiak költözés nélkül? – avagy a várossá nyilvánítás folyamatának bemutatása Jánosháza példáján

Szakedolgozat címe

Kovács Dorottya

Hallgató neve

Nappali tagozat

Közszolgálati szak

Az emberek sokszor találkoznak a mindennapok során a különböző településtípusokban rejlő éles előnyökkel és hátrányokkal. A gazdaság területén számos vállalat készíti ezen szempontok szerint statisztikáját, amelyre épülve tervezik kínálatukat és marketingjüket. Ugyanakkor az emberek is figyelembe veszik a települések státuszát a munkahelyek keresésében és a lakóhelyük kiválasztásában. A magyar társadalmat azonban kevésbé jellemzi a mobilitás. Szakedolgozatom témájának a várossá nyilvánítás áttekintését választottam, hogy bemutassam és feltárjam, hogy milyen lehetősége van a fejlettebb önkormányzatoknak a gazdasági és társadalmi felfogásban jelentős szerepet betöltő városi cím megszerzésére. A kezdeményezés folyamata 1990. óta a helyi önkormányzatok szabályozottsága által rendelkezik jogi háttérrel. A jelenleg hatályos jogszabályok, a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény és a területszervezési eljárásról szóló kormányrendelet alapján azok a községek, amelyek úgy vélik, hogy kellő fejlettséggel és térségi szereppel rendelkeznek, megpályázhatják a városi címet. Ezt valósította meg a szakedolgoztomban vizsgált, lakóhelyemhez közel fekvő Jánosháza is, amely 2013-ban vált várossá. A település példáján megfigyelhető a folyamat felépítése, valamint azok a mutatók, amelyek a település fejlettségét

támasztják alá. A városi önkormányzatoknak az előírt feladatköröket a községeknél, nagyközségeknél magasabb színvonalon és nagyobb térségben kell ellátniuk. A feladatok elvégzésének mértéke kerül bemutatásra a kezdeményezéshez kapcsolódó pályázatban, amelynek szempontjait kormányrendelet szabályozza. A pályázati dokumentum áttekintést ad a pályázó település múltjáról, jelenéről és jövőbe mutató terveiről. A bíráló bizottság megállapítja, hogy milyen szintű a kötelező és önként vállalt feladat ellátás, és mennyire kiépített a hozzátartozó intézményrendszer. Jánosháza mellett ugyanabban az évben városi címet kapó Lébény adatbázisát is megvizsgáltam. A két város összehasonlításából kirajzolódott, hogy a különböző adottságok mellett is azonos fejlettségi szinten állnak a települések.

A témában folytatott kutatásom során talált szakirodalmak és internetes források felhasználásán túl megállapításaimat primer kutatással, az általam összeállított kettő kérdőívvel alapoztam. Első kérdőívemben azokat a tényezőket kívántam feltárni, amelyek miatt Magyarország lakossága szívesebben választaná a városokat lakóhelyének. Továbbá érdekelt, hogy mennyire vannak tisztában azzal, hogy a települések fejlettségét milyen tényezők teszik erősebbé, valamint mit is tehetnek a fejlődés érdekében ők maguk. A második kérdőívem célcsoportja Jánosháza lakossága volt. Egyrészt arról gyűjtöttem információt, hogy a várossá nyilvánítási folyamatot miként élték meg a helybeliek, másrészt arról, hogy milyen változást érzékeltek a település fejlettségében a városi cím elnyerését követően.

A primer és szekunder kutatásaim alapján vontam le következtetéseimet arról, hogy milyen hiányosságok fedezhetők fel a várossá nyilvánítás folyamatának területén.